

MOLIÈRE

TARTUF
O L'IMPOSTOR

TRADUCCIÓ DE JOSEP M. VIDAL

Poeta còmic d'esperit combatiu, Jean-Baptiste Poquelin, *Molière*, va ser batejat a París el 15 de gener de 1622. Fill primogènit del tapisser reial Jean Poquelin i de Marie Cressé, va perdre la mare a deu anys. Estudià al Collège de Clermont i Dret a Orléans.

El jove Poquelin coneix l'actriu Madeleine Béjart, amb qui es vincula sentimentalment i amb qui funda l'illustre Théâtre el 1643. Els deutes porten Molière a la presó. Un cop lliure, treballa amb una *troupe* que recorre el sud-oest de França i estrena i dirigeix les seves primeres obres. El 1659 estrena a París *Les Précieuses Ridicules*, un gran èxit que el fa molt popular. El 1662 Molière es casa amb Armande Béjart, germana per a alguns, filla per a d'altres, de Madeleine, i el 1664 neix el seu fill, que mor encara nadó. La companyia és nomenada Troupe du Roi. El 1672 mor Madeleine Béjart. L'any següent Molière estrena *Le Malade Imaginaire*. Mentre representa el personatge d'Argan, emmalalteix i mor al cap d'unes hores a casa seva. És enterrat de nit el 21 de febrer. El 1680 la companyia de Molière i la de l'Hôtel de Bourgogne es fusionen: neix la Comédie Française.

Molière va crear la comèdia de caràcter i uns arquetips que, si bé satiritzen la societat de l'autor, conserven tot el seu interès per a nosaltres.

MOLIÈRE

TARTUF
O L'IMPOSTOR

TRADUCCIÓ DE JOSEP M. VIDAL

PRÒLEG DE LLUÍS SOLER

Diputació Barcelona
xarxa de municipis
Institut del Teatre

INSTITUT DEL TEATRE
DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

Director: Pau Monterde

COL·LECCIÓ POPULAR DE TEATRE CLÀSSIC UNIVERSAL

Director de la col·lecció: Josep M. Carandell

Comissió de Publicacions:

Montserrat Álvarez-Massó

Carles Batlle

Sergi Belbel

Josep M. Carandell

Francesc Castells

Feliu Formosa

Guillem-Jordi Graells

Jaume Melendres

Pau Monterde

Francesc Rodellas

Títol original: *Tartuffe*

© de la traducció: Josep M. Vidal, 2002

Primera edició: maig 2002

Propietat d'aquesta edició (incloent-hi el disseny de la coberta):

Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona

Plaça Margarida Xirgu, s/n. 08004 Barcelona

Telèfon: 932 273 900. Fax: 932 273 939

i.teatre@diba.es

Disseny gràfic: SDD

Producció: Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona

Fotocomposició: Víctor Igual, s.l.

Impressió i enquadernació: Enquadernacions Balmes, s.l.

Dipòsit legal: B-16375-2002

ISBN: 84-7794-855-0

Exemplar no venal

TRADUIR, TRAIR?

*En vous est mon espoir, mon bien, ma quiétude;
De vous dépend ma peine ou ma béatitude;
Et je vais être enfin, par votre seul arrêt,
Heureux si vous voulez; malheureux s'il vous plaît.*

Vós sou el meu repòs, el meu bé, el meu anhel;
de vós depèn que em senti en un infern, ò al cel;
i per un decret vostre, Senyora, jo he de ser
feliç, si així ho voleu; infeliç, si us convé.

Tot allò que amaguen les paraules en la seva forma, en la seva construcció i interrelació, en els seus sons; tot el que es pot aconseguir jugant-hi... El vers és una suma d'elements lingüístics i mètrics, capaços no només de fer pensar, sinó bàsicament de fer sentir a partir de la paraula escrita per ser escoltada.

Escriure teatre en vers és realment una feina per a escollits que han estat tocats per la gràcia del vers. Cal, a més a més d'unes ineludibles aptituds dramaturgiques, ser un veritable mag de la paraula. Traduir el vers, doncs, és inevitablement crear de nou. És una missió que s'acosta a l'impossible i que alguns valents s'han d'entaforar entre cap i coll per enriquir la pròpia llengua i perquè els no doctes ens puguem acostar a unes essències i descobrir uns perfums que, tot i que conviuen amb nosaltres, ens serien impossibles de flairar.

Els italians han fet popular el joc de paraules *traduttore/traditore*, i no dubto gens de l'autenticitat i la saviesa que amaga aquest axioma. La riquesa i els trets antropològics, populars i culturals, que una llengua serveix i custodia fan sempre dubtós aquest joc de vasos comunicants que pretén impregnar, xopar, les essències d'una llengua, d'una manera de ser, en definitiva, en una altra de diferent. I em veig amb cor d'assegurar que el vers encara facilita més

la traïció. Però tampoc no dubto gens, a l'hora de desitjar i d'escriure, que per molts anys puguem tenir traïdors com Josep Maria de Sagarra, Josep Carner, Joan Oliver, Miquel Martí i Pol, Feliu Formosa o Narcís Comadira, poso per cas. La llista seria molt llarga. Traïdors, traïdors. En el sentit que els avala tota una obra de creació, en la seva pròpia llengua i un tracte, en molts casos innat, amb el vers i amb tots els secrets que amaga. O també traïdors com Salvador, Oliva, Modest Prats, Joan Sellent, Josep Maria Vidal... Novament la llista seria llarga: traïdors que sense una obra dramàtica personal, si més no públicament coneguda, són capaços de traïr amb una voluntat, uns coneixements i una contundència excepcionals, que converteixen la traïció en un acte original ple de lleialtat, creació i sentiment. Tenir traïdors dels uns i dels altres, d'aquesta categoria, és una sort desitjable i envejable.

Perquè, de fet, el més cert que ha arribat a les nostres mans de *Tartuf o l'impostor*, de Molière, a part de totes les conjectures, teories, estudis, suposicions, citacions o reflexions històriques, és el text. Perquè el text original és escrit en francès, no faltaria sinó, i en vers alexandrí. I perquè la causa primera i motriu de portar a l'escena *Tartuf* en el marc del Grec 2000 i de passejar-lo després per racons i raconets del nostre país té la seva arrel més fonda i més fecunda en el vers i en la paraula dita, i més essencialment en el joc d'hemistiquis i cesures que han convertit l'alexandrí en un dels versos més envejats de dir a l'escenari i més desitjats per les oïdes dels espectadors.

Parlar de versos alexandrins l'any 2001, en plena odissea del segle XXI, és difícil. Molt difícil, perquè ningú no hi escriu –dramàticament parlant, s'entén–, i en aquest cas gairebé segur que ens trobaríem sense excepcions que ens ajudessin a confirmar la norma. Evidentment, tampoc no parlem en alexandrins, però mai no s'hi ha parlat, que jo sàpiga. Així com mai no s'ha parlat en vers al carrer, ni en-

lloc que no sigui a dalt d'un escenari. El vers no necessita la raó d'un temps per existir. Sí, però, que es fa necessari acostar el vers a cada temps d'una manera raonada. I quan el vers ha estat escrit, és l'actor, amb els seus recursos tècnics i el seu domini de la paraula, qui haurà de fer creïble, proper i viu el vers, en el moment i la situació que cada temps li planteja. I m'atreveixo a dir que el bon vers sempre l'ajudarà a fer-ho. Es deixarà acomodar al seu temps.

Copsar, a primer cop d'ull, tot escoltant els personatges a l'escenari, el mèrit d'una traducció com la que ens proposa Josep Maria Vidal, no és fàcil. Primer, es fa còmplice de l'original per traïr, com menys millor, un text que Molière va escriure ara fa tres-cents anys ben llargs. És conseqüent amb l'original, sense buscar camins més «simpàtics» on podria aconseguir més fàcilment la complicitat de l'espectador a l'hora de desvetllar les seves alegries. Després, i aquí és on jo crec que una traducció se la juga, el seu coneixement i domini de la llengua d'arribada i la seva monacal paciència; aconseguen arrenjar, llimar, engalzar i polir cada paraula, perquè el resultat final pugui ser vers. Un vers pla, ric i juganer. Arrodonit i natural.

Fa poc, un amic que jo tinc per docte i bon jugaire de fer teatre, em deia que Racine s'hauria d'interpretar a les fosques. Només escoltar el vers i no distreure's en res que no fos la música de les paraules enmig del pentagrama de l'alexandrí. Doncs no cal que en parlem més. Sense ser un erudit, ni pel que fa a la llengua ni a la mètrica i el vers, puc assegurar que el vers que Josep Maria Vidal aconseguix és vers. És vers perquè assoleix crear la tensió i el misteri entre la llengua i la mètrica que fa possible el vers. El fet d'encadenar unes quantes tirallongues de tantes síl·labes, que a més a més rimin les unes amb les altres, al meu entendre no dóna per fet que ens trobem davant d'un vers de veritat: ens podem trobar perfectament davant d'una bona llufa. El vers autèntic exigeix aquesta lluita, aquest enfrontament

d'un aparent encotillament mètric amb unes normes lingüístiques aparentment més lliures; i és del xoc d'aquestes dues forces i del seu equilibri que en neix el veritable vers, amb tot el seu encís i la seva màgia. I que està escrit, indubtablement, per ser dit i escoltat. És vers perquè t'ajuda sempre, de la mateixa manera que, de segur, la nostra llengua i el seu parentiu amb la llengua de Molière poden haver ajudat Josep Maria Vidal a agermanar més els alexandrins originals francesos i els seus homòlegs catalans. És vers de Molière, en aquest cas, perquè busca la complicitat i la comprensió ràpida i efectiva que necessitava Molière en el seu teatre, en la seva representació diària a l'escenari, i que, per a mi, és imprescindible en aquest art on un parla i un altre escolta, i on tot perd sentit si aquests dos que es busquen no es troben mai o ni tan sols aconseguen acostar-se, ni que sigui una mica.

Tartuf o l'impostor, de Molière, és sens dubte una peça teatral de les grosses, per dir-ho tal com raja. La magnitud dels seus personatges, tota l'estructura dramàtica i dramaturgic que l'envolta, totes les vicissituds que l'obra va viure des del primer dia que va trepitjar un escenari, el 12 de maig del 1664 a Versalles i tot el que ha pogut viure durant aquests tres-cents trenta-set anys de vida fins a arribar al 2001, la converteixen en una peça bàsica de la història del teatre. Podríem parlar hores i hores, no només del misteriós Tartuf, sinó de gairebé tots i cada un dels personatges que l'acompanyen a l'escenari; de tots aquells que l'han fet i deixat de fer; i necessitaríem un bon tros de biblioteca per guardar-hi tot el que s'ha escrit, dibuixat, debatut, interpretat i representat d'aquest text. I puc assegurar que tota la bibliografia detallada que forma part d'aquest pròleg no només està actualitzada i viva, sinó que aprofundeix amb tots els ets i uts qualsevol aspecte o detall que els interessats, especialistes o no, necessitin satisfer.

És evidentíssim, però, que l'origen de tot és el text que ens va deixar Molière. D'aquí que se m'hagi escapat, en l'oportunitat d'aquest pròleg, en primer lloc el reconeixement més objectiu i absolut envers la traducció de Josep Maria Vidal, tant pel plaer mateix de poder llegir aquesta traducció en vers, com pel plaer de poder-la dir. I en segon lloc, per trencar una llança –i si cal dues o tres– a favor del vers en el teatre. No cap llança perseguida per l'obsessió ni el deliri, però sí per la passió, pensant i creient que el vers és per sempre, que sovint el maltractem o el passem per ull, més per mandra i emparant-nos més en romanços com la seva disfuncionalitat temporal o com la seva rigidesa estructural que no pas en cap argument que tingui la mínima solidesa. Moltes vegades lloem de manera exagerada com diuen el vers determinats actors anglesos, castellans, francesos –i potser també algun de català–, però som incapaços –directors, actors i tots plegats– d'autoexigir-nos la voluntat, la disciplina i el rigor de treball que faci possible que, en lloc d'espantar-nos davant la possible cantarella del vers i per por, vanitat o ganduleria, penjar-li l'etiqueta d'antic i passat de moda, encotillat i acadèmic, ens esforcem per fer-lo fresc, natural i intemporal; per reconèixer-lo com un dels millors aliats que pot tenir una llengua, i perquè sigui per a l'oïda de l'espectador la música que ha somiat escoltar el compositor que l'ha escrita. Íntimament, crec que encara ens falta molt. De moment, si més no, aquesta traducció de Josep Maria Vidal és una partitura meravellosa per acostar-nos-hi.

*A tota la troupe que, d'una manera o altra,
i de la mà de l'Oriol, va ajudar a aixecar a
l'escenari tota aquesta processó d'alexandrins.*

LLUÍS SOLER I AULADELL

BIOBIBLIOGRAFIA

La primera referència biogràfica coneguda de Jean-Baptiste Poquelin, el còmic i dramaturg que més tard immortalitzarà el pseudònim de *Molière*, és que va ser batejat, el 15 de gener de 1622, a l'església de Saint Eustache de París. Fill primogènit del tapisser Jean Poquelin i de Marie Cressé, Jean-Baptiste, que va perdre la seva mare a l'edat de deu anys, va ser educat pel seu pare que, el 1637, el nomenà successor seu en el càrrec de tapisser ordinari de la casa del rei. El jove Poquelin va estudiar al Collège de Clermont, i posteriorment es llicencià en Dret a Orleans (1642). Cal esmentar, de la seva etapa d'estudiant, la profunda empremta que li van deixar els cursos del filòsof epicuri Gassendi, als quals va assistir el 1641.

L'afecció al teatre va portar Poquelin a freqüentar els ambients teatrals de París. És així com va conèixer l'actriu Madeleine Béjart, amb qui es va vincular sentimentalment. El 1643 renuncià a la professió del seu pare, adoptà el pseudònim de *Molière* i, amb Madeleine Béjart, fundà l'Illustre Théâtre, que inicià les seves representacions a Rouen, per passar posteriorment a París.

El 1644, l'Illustre Théâtre fa fallida, i els deutes porten Molière a la presó del Châtelet. Un cop recuperada la llibertat, Molière deixa París i recorre el sud-oest de França amb una companyia que actua sota la protecció del duc

d'Épernon. El 1650 assumeix la direcció d'aquesta companyia, protegida ara pel príncep de Conti, governador del Llenguadoc. Fins al 1658, data del retorn a París de Molière i de la seva *troupe*, el dramaturg es va forjant a partir de la seva experiència de comediant. Les representacions del grup se sovintegen a Pesenàs, Lió, Besiers i arreu del que avui coneixem com el Migdia de França. Durant aquest període Molière s'estrena com a autor dramàtic: *L'Étourdi* (Lió, 1655) i *Le Dépit Amoureux* (Besiers, 1655) marquen l'inici de la seva trajectòria de comedïgraf.

La companyia de Molière, anomenada ara Troupe De Monsieur, retorna, doncs, a París el 1658; i, de seguida, la representació, davant del rei, de la tragèdia *Nicomède*, de Corneille, i d'una farsa fa que Molière i els seus còmics vegin com els és atorgada la sala del Petit Bourbon com a seu estable.

El 18 de novembre de 1659, Molière estrena *Les Précieuses Ridicules*. L'èxit, abassegador, li valdrà una gran popularitat, però també l'enemistat definitiva dels mundans i dels adeptes al preciosisme.

Comença així la fecunda carrera de Molière, presidida per l'èxit i per la polèmica, entre els quals s'intercala algun fracàs. El 1660, estrena *Sgamarelle, ou le Cocu Imaginaire*. L'any següent la seu de la companyia es trasllada al Palais Royal, que presència les estrenes de la tragicomèdia *Dom Garcie de Navarre* –un fracàs– i de *L'École des Maris*. El mateix any 1661, al palau de Fouquet, a Vaux-le-Vicomte, Molière presenta *Les Fâcheux*.

El 20 de febrer de 1662, Molière es casa amb Armande Béjart, germana per a alguns, filla per a d'altres, de Madeleine. El desembre del mateix any estrenà la que és considerada la seva primera gran comèdia, *L'École des Femmes*. Aquesta comèdia suscita una munió de crítiques, a les quals replicà Molière amb dues noves estrenes el 1663: *La Critique de l'École des Femmes* i *L'Impromptu de Versailles*.

El 1664, marcat pel naixement del seu fill, que serà apadrinat per Lluís XIV, i per la immediata mort del nadó, és un any particularment fecund en la carrera de Molière: estrena la comèdia-ballet *Le Mariage Forcé* i, a les festes de L'Île Enchantée, a Versalles, *La Princesse d'Élide* i una primera versió en tres actes de *Le Tartuffe*. La representació a París d'aquesta darrera peça és prohibida.

El 1665, Molière presenta *Dom Juan*. Les pressions dels seus detractors fan que l'obra sigui retirada al cap de quinze representacions. Tot i això, Molière, que continua gaudint del favor reial, veu com la seva companyia és nomenada Troupe du Roi per Lluís XIV. Del 1665 data també l'estrena de *L'Amour Médecin*. Aquest mateix any Molière s'enemista amb Racine.

El 4 de juny de 1666, París assisteix a l'estrena de *Le Misanthrope*, que és seguida, el 6 d'agost, per la de *Le Médecin malgré lui*. Entre el desembre del 1666 i el febrer del 1667 se celebren a Saint-Germain les festes del Ballet des Muses. Molière hi estrena *Mélicerte*, *La Pastorale Comique* i *Le Sicilien*. També el 1667 es produeix l'estrena, al Palais Royal, d'una nova versió en cinc actes del *Tartuffe*, ara amb el títol de *L'Imposteur*. L'obra és prohibida l'endemà de la primera representació.

El 1668, Molière estrena *Amphitryon*, *George Dandin* i *L'Avare*, i l'any següent, a Chambord, *Monsieur de Pourceaugnac*. Del 1670 daten les estrenes de *Les Amants Magnifiques* i *Le Bourgeois Gentilhomme*, i del 1671 les de *Psyché*, tragèdia-ballet creada en col·laboració amb Corneille, Quinault i Lulli, *Les Fourberies de Scapin* i *La Comtesse d'Escarbagnas*.

El 1672 mor Madeleine Béjart, i Molière estrena, l'11 de març, *Les Femmes Savantes*.

El 10 de febrer de 1673, Molière estrena la que serà la seva darrera obra, *Le Malade Imaginaire*. Una setmana més tard, i mentre representa el personatge d'Argan, d'aquesta

comèdia, Molière pateix convulsions. Traslladat a casa seva, al carrer Richelieu, hi mor a les poques hores. És enterrat de nit el 21 de febrer. Set anys més tard, el 16 d'agost del 1680, es produeix la fusió de la companyia de Molière amb la de l'Hotel de Bourgogne. Neix així la Troupe du Roi, que esdevindrà l'actual Comédie-Française.

EL TEATRE DE MOLIÈRE A L'ESCENA CATALANA

Que l'obra de Molière ha interessat de sempre la gent de teatre a Catalunya ho palesa l'abundant nombre de traduccions al català de les obres de l'autor francès de què tenim coneixement. Ja cap a mitjan segle XVIII, apareix una versió catalana d'*El malalt imaginari*, l'autor de la qual es desconeix, i que és probablement d'origen rossellonès.

A Menorca, a final del segle XVIII, Pere Ramis i Ramis, germà de l'autor de la tragèdia *Lucrecia*, va traduir també algunes de les obres de Molière, dels títols de les quals no tenim constància. Ja al segle XIX, i també a Menorca, Vicenç Albertí i Vidal tradueix, entre 1815 i 1829, *El convidat de l'estàtua* (versió de *Dom Juan*) i *L'amor metge*. L'acció és traslladada a Menorca, i les versions són adaptades a l'època i al lloc de la representació.

En el nostre segle les traduccions de textos de Molière són abundantíssimes, i entre els nombrosos traductors trobem noms il·lustres de les notes lletres. A més d'Alfons Maseras, que traduí i publicà l'obra completa de Molière entre 1930 i 1936 (Ed. Barcino), citem, sense pretendre ser exhaustius, les traduccions següents:

Les precioses ridícules: versió de Manuel de Montoliu.

Sganarelle, o el banyut imaginari: versions de Pere Prat i Gaballí i de Joan Oliver (*Cucurull, o el banyut imaginari*).

L'escola dels marits: versions de Joaquim Ruyra i de Josep Maria de Sagarra.

El casament per força: versions de Salvador Vilaregut i de Josep Carner.

El Tartuf: versions de Santiago Rubió i Tudurí, Bonaventura Vallespinosa i Joan Oliver.

Dom Juan: versió de Pere Prat i Gaballí.

L'amor metge: versions de Pere Prat i Gaballí, Adrià Gual i Bonaventura Vallespinosa.

El misantrop: versions de Joan Oliver, Jordi Voltas i Xavier Bru de Sala.

Amfitrió: versió de J. Costa i Costa.

Jordi Dandin: versió de Josep Maria de Sagarra (*El senyor Pupurull*).

L'avar: versió de Josep Maria de Sagarra (*El senyor Parra-mon*).

El metge per força: versions d'Adrià Gual i de Francesc Nello (*El metge a garrotades*).

Les trapelleries d'Escapí: versió de Santiago Sans.

El burgès gentilhome: versions de Josep Carner i Adrià Gual.

El malalt imaginari: versions de Josep Carner i Bonaventura Vallespinosa.

Les dones sàvies: versions de Santiago Rubió i Tudurí, Àlex Susanna i Josep Maria Vidal.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES SOBRE «TARTUF» I MOLIÈRE

Gérard FERREYROLLES, *Molière / Tartuffe*

París: Presses Universitaires de France, 1987

Descripció del context històric. Anàlisi del text i de les escenes més importants, així com del lloc que ocupa el *Tartuf* en el context general de l'obra de Molière.

Michel CORVIN, *Molière et ses metteurs en scène d'aujourd'hui. Pour une analyse de la représentation*

Lió: Presses Universitaires de Lyon, 1985

Estudi de les posades en escena del *Tartuf* per part de Ledoux (1951), Planchon (primera versió de 1962 i segona versió de 1973) i Vitez (1978), i de les posades en escena de *Dom Joan*, *El misantrop* i *Georges Dandin*.

Georges FORESTIER, *Molière en toutes lettres*

París: Bordas, 1990

Recorregut pel temps, l'obra, els personatges i tot el teatre de Molière.

Alfred SIMON, *Molière ou la vie de Jean-Baptiste Poquelin*

París: Éditions du Seuil, 1995

És sens dubte, des del meu punt de vista, la millor biografia de Molière. Imprescindible.

MOLIÈRE, *Oeuvres complètes*, vol. II

París: Éditions Gallimard, 1971 [textos de Georges Couton]

Senzillament hi podem trobar el text original francès del *Tartuf*.

Jacques SCHERER, *Structures de Tartuffe*

París: Société d'Édition d'Enseignement Supérieur, 1974

Estudi detalladíssim de cada personatge i cada escena, amb valoracions de tot el rerefons que amaga cada situació. Imprescindible.

Jean-Benoît HUTIER, *Tartuffe*, Molière

París: Hatier, 1993

Resumeix tots els trets històrics i estructurals, teatralment parlant, del *Tartuf*. Fa una detallada anàlisi de la peça, de cada un dels personatges i de tots els elements essencials –religió, hipocresia, comicitat, barroquisme– del *Tartuf*. També imprescindible.

Léon LESSALLE-Jean-Paul CAPUT, *Le Tartuffe*

París: Librairie Larousse, 1971

Apunts biogràfics i notes d'història i de literatura. Notes explicatives de tot el text i tot un recull de documentació temàtica. A més a més, evidentment, del text original.

MOLIÈRE, *El Tartufo o el Impostor*

Madrid, Espasa Calpe, 1994 [edició i traducció de Mauro Armíño]

Pròleg molt interessant, i molta documentació sobre l'entorn i l'estrena de *Tartuf*.

TARTUF
O L'IMPOSTOR

PERSONATGES

- ✓ SENYORA PERNELLE, *mare d'Orgon*
 - ✓ ORGON, *marit d'Elmira*
 - ELMIRA, *esposa d'Orgon*
 - ✓ DAMIS, *fill d'Orgon*
- ✓ MARIANNA, *filla d'Orgon i enamorada de Valeri*
 - VALERI, *enamorat de Marianna*
 - ✓ CLEANT, *cunyat d'Orgon*
 - TARTUF, *fals devot*
- ✓ DORINA, *cambrera de Marianna*
 - SENYOR LLEIAL, *agutzil*
 - UN OFICIAL DE LA POLICIA
- FLIPOTA, *serventa de la senyora Pernelle*

L'acció transcorre a París, a casa d'Orgon.

ACTE PRIMER

ESCENA PRIMERA

SENYORA PERNELLE, FLIPOTA, ELMIRA,
MARIANNA, DAMIS, CLEANT

SRA. PERNELLE:

Anem, Flipota, anem; d'ells em vull deseixir.

ELMIRA:

Camineu tan lleuger! Quasi no us puc seguir!

SRA. PERNELLE:

Fugiu, nora, fugiu, no cal que avanceu més;
són compliments forçats, i a mi em són ben sobrrers.

ELMIRA:

No fem sinó complir amb allò que se us deu.
Però, mare, d'on ve que tan d' hora ens deixeu?

SRA. PERNELLE:

És perquè no puc veure els tràfecs que teniu,
i perquè aquí, a complaure'm, ningú no s'hi desviu.
Marxo de casa vostra, sí, poc edificada:
en tot el que predico, m'hi veig contrariada.
No s'hi respecta res: un crida, l'altre canta,
i a casa vostra sembla que em trobi a can seixanta.

DORINA:

Si...

SRA. PERNELLE:

Sou, amiga meva, us ho dic clarament,
serventa llenguallarga, i molt impertinent.
En tot el que s'escau hi fiqueu cullerada.

DAMIS:

Però...

SRA. PERNELLE:

Vós sou un ruc, un nét que em desagrada.
Us ho diu la vostra àvia, un ruc! I ara com ara,
ja li he predit cent cops al meu fill, vostre pare,
que agafàveu els aires d'un pèssim element,
i que només hauríeu de causar-li turment.

MARIANNA:

Crec...

SRA. PERNELLE:

Déu meu, sa germana! Sou discreta de mena,
sembla que no hi toqueu, us feu la bona nena,
però l'aigua que dorm, diuen que és la pitjor,
i d'amagat, gasteu uns fums que Déu n'hi do.

ELMIRA:

Però mare...

SRA. PERNELLE:

Vós, nora, que no us sàpiga greu,
teniu mala conducta en tot allò que feu.
Bon exemple als seus ulls hauríeu de donar,
com llur mare, al cel sigui, els sabé prodigar.
Sou molt malgastadora, i em sento més que ofesa
de veure que vestiu talment una princesa.
La que vol agradar a l'espòs solament,
nora, no necessita lluir tant parament.

CLEANT:

Senyora, ben mirat...

SRA. PERNELLE: A vós, el seu germà,
us tinc en força estima, i bé us sé ponderar;
però al lloc del meu fill, espòs seu, jo a cap preu
no voldria que a casa poséssiu mai el peu.
Sempre aneu predicant unes formes de viure
que la gent que és com cal hauria de proscriure.
Us parlo net i clar, perquè no estic d'humor,
i no em vull quedar al pap coses que fan rubor!

DAMIS:

El vostre Tartuf, sí, que n'és, de benaurat!

SRA. PERNELLE:

És un home de bé, que mereix ser escoltat,
i no puc suportar –em treu de polleguera–
veure que el bescanteu amb tan boja fallera.

DAMIS:

Què! Hauré de sofrir que un carca, sempre crític,
tiranitzi la casa amb aires de polític,
i que mai en cap cosa no ens puguem divertir
si el vostre bon Senyor no s'hi vol avenir?

DORINA:

Si haguéssim de fer cas de tots els seus xerrims,
res no podríem fer sense cometre crims,
perquè ho controla tot, el crític esforçat.

SRA. PERNELLE:

I tot el que controla està ben controlat.
És pel camí del Cel que pretén conduir-vos,
i el meu fill, a estimar-lo hauria d'induir-vos.

DAMIS:

No, mireu, Senyora àvia, ni el pare ni ningú
a voler-li cap bé mai no m'hi sabrà dur.
Trairia el meu cor si parlava altrament.
Em fa posar malalt el seu comportament.
Un dia esclataré: li diré sense embuts
tot el que penso d'ell, i amb uns mots ben gruixuts.

DORINA:

Certament, és també un fet que escandalitza,
veure un desconegut que a casa ens tiranitza;
un pollós, que en venir, anava mig descalç,
de qui la vestimenta no valia sis rals,
que arriba a demostrar tan poca picardia
que en tot vol fer-se l'amo, i en tot ens contraria.

SRA. PERNELLE:

Valga'm Déu! Aniríeu per vies menys confoses

si obeïssiu les seves consignes pietoses.

DORINA:

El té per sant baró la vostra fantasia.

Tot el seu fet, creieu-me, no és sinó hipocresia.

SRA. PERNELLE:

Llenguda!

DAMIS: Jo, ni d'ell ni del seu servidor
no me'n refiaria, sense un bon valedor.

SRA. PERNELLE:

Què pot ser el servidor, no ho sé pas, ben mirat,
però us puc garantir que l'amo és home honrat.

Si no li voleu bé, si tant el rebutgeu,

és perquè us canta a tots veritats que temeu.

És el pecat, l'objecte de la seva repulsa,

i l'interès del Cel és l'únic que l'impulsa.

DORINA:

I per què, sobretot de fa algun temps ençà,

no sofreix que ningú ens vingui a visitar?

En què fereix el Cel, una visita honesta?

Cal fer-ne un enrenou més fort que una tempesta?

Si voleu que m'expliqui sobre el fet, *inter nos*,

(*assenyalant ELMIRA*.)

crec que, de la Senyora, Tartuf n'està gelós.

SRA. PERNELLE:

Calleu, i quan parreu, feu-ho amb més mesura!

Les visites, no és pas ell sol qui les censura;

els tràfecs que acompanyen la gent que freqüenteu,

les carrosses que sempre a la porta trobeu,

l'estol de cridaners lacais aquí aplegat,

fan un renou molest a tot el veïnat.

Vull creure que, en el fons, no passa res dolent,

però, mireu, se'n parla, i no és convenient.

CLEANT:

Senyora, que es murmuri preteneu impedir?

Fóra, a la nostra vida, fer un pas força roí

que, pels discursos necis on se'ns pot implicar,
ens calgués als millors amics renunciar.
I, fins si a una conducta tan vil se'ns reduís,
creieu que ho obtindríeu, que tothom emmudís?
Contra la maldiença no hi ha protecció.
No tinguem, pels garlaïres, cap contemplació:
esforcem-nos a viure en completa innocència,
deixant als maldients una plena llicència.

DORINA:

No són pas la veïna Dafnis i el seu marit
els qui sempre ens bescanten, de dia com de nit?
Aquells que la riota són pel seu procedir
són sempre sobre els altres els primers a maldir..
No deixen escapar mai cap ocasió
de clissar el naixement d'una relació,
d'esbombar-ne la nova amb alegria insana
i de donar-li l'aire que l'interès els mana.
Amb les accions d'altri, dels seus colors tintades,
pensen que al món les seves seran autoritzades
i que, esperant debades una coincidència,
a les intrigues pròpies donaran innocència,
o que faran recaure en algun altre indret
els trets del blasme públic, al qual ells tenen dret.

SRA. PERNELLE:

No ve per res al cas, tot aquest raonar.
Mireu, l'Oranta: porta una vida exemplar;
només aspira al Cel, i sé, d'un amic nostre,
que desaprova el tràfec que és viu a casa vostra.

DORINA:

L'exemple és admirable! Quina dama més bona!
És ben cert, que n'és molt, d'austera, tal persona,
però és l'edat que a l'ànima li ha dut aquest gran zel,
i sabem que és beata, però ho és a repèl.
Mentre dels cors galants va atraure els homenatges,
bé que en tragué profit, dels seus bells avantatges!

Però en veure com va perdent el seu esclat,
al món, que l'abandona, ja hi ha renunciat,
i, amb el vel pompós d'una alta saviesa,
d'uns atractius marcits oculta la feblesa.
És recurs en què incorren les coquetes d'abans.
Se'ls fa tan dur, de veure desertar els seus galants!
Sabent-se abandonades, la inquietud les mina,
s'afanyen a exercir l'ofici de beguina,
i la severitat de tals dones de bé
censura tota cosa que els altres vulguin fer.
Altives, els costums de qualsevol reproven,
no pas per caritat, ans per enveja: troben
que no es pot suportar que un hom pugui sentir
plaers dels quals l'edat les ha fet desistir.

SRA. PERNELLE, a ELMIRA:

Vet aquí les contalles que us agrada escoltar.
Nora, a casa vostra, no em cal sinó callar,
perquè aquí la senyora porta la veu cantant.
Però ara parlo jo. Podeu anar escoltant.
Afirmo que el meu fill actua amb saviesa,
quan acull un sant home de virtut tan palesa;
que el cel probablement a casa us l'ha enviat
perquè us adreci a tots l'esperit desviat;
que per salvar-vos l'ànima l'hauríeu d'escoltar,
i que només reprova el que es pot reprovar.
Les visites, els balls, les converses mundanes,
són en tot del maligne invencions insanes.
No hi escoltareu mai paraules pietoses,
sinó banalitats, cançons, frases dubtoses;
ben sovint el proïsme s'hi posa en entredit,
i de tot es maldiú, sense bé ni profit.
A la gent assenyada, se'ls torcen les idees,
en la confusió d'aquestes assemblees;
s'hi creen en no res baixes enraonies,
i, com deia un doctor molt savi fa pocs dies,

en tot fan recordar la Torre de Babel,
perquè tothom hi xerra amb incansable zel.
I, per contar la història que he intentat encetar...
(*Assenyalant* CLEANT:)
Mireu, el senyoret! De què us voleu burlar?
Feu-vos portar un bufó, si d'algú us voleu riure!
(*A* ELMÍRA:)
Sense que... Adéu, nora. Potser m'haureu d'escriure.
Me'n vaig. A casa vostra, a veure'm trigareu,
i plourà molt, abans que hi torni a posar el peu.
(*Donant un calbot a* FLIPOTA:)
Anem! Sempre somies, i estàs embadocada!
Per Déu! A les orelles, t'hi cal una estirada!
Marxem, fleuma, marxem!

ESCENA SEGONA

CLEANT, DORINA

CLEANT: No la vull pas seguir.
Encara trobaria més mal a dir de mi.
Vatua món, la vella!...

DORINA: Certament, greu em sap
que no us hagi sentit el que teniu al pap.
Ben segur que us diria que us troba bon fadrí,
però que no té edat per ser tractada així.

CLEANT:
Com s'ha anat abrandant contra nostre, per res!
N'està, del seu Tartuf! Cal dir-ho: li fa el pes!

DORINA:
Ui! Això és poca cosa! Compareu-la amb el fill!
Si l'haguéssiu sentit, diríeu: «Quin perill!»
Als recents aldarulls, passà per assenyat,

perquè serví amb coratge el Príncep i l'Estat.
Però s'ha convertit en un pobre mesell
d'ençà que aquest Tartuf té ficat al cervell.
L'anomena germà, i molt d'amor li té,
cent cops més que a la mare, la filla o la muller.
De tots els seus secrets, n'és l'únic confident,
i de tots els seus actes, el director prudent.
L'acarona, l'abraça, i fins a la promesa
hom no sabia, penso, mostrar tanta tendresa;
al cap de taula sempre el vol tenir assegut,
i vol que li serveixin dels talls, el més molsut.
Amb joia veu com menja per tot un regiment,
i si un rot se li escapa, diu: «Bon profit, i amén.»
Està ben boig per ell: per un heroi el té,
el cita a totes hores; d'ell, tot li sembla bé.
Les seves accions, per a ell són miracles,
i els mots que pronuncia li sonen com oracles.
L'altre, de l'enganyifa, en sap treure avantatges,
i afectat, l'ensarróna; li fa veure miratges.
Amb el posat de carca, li sap treure els diners,
i de tots els de casa malparla d'allò més.
Fins i tot el fatxenda que li fa de criat
es creu amb dret a fer-nos lliçons d'urbanitat.
Ens ve a sermonejar amb frases estantisses,
i ens fa llençar les cintes i les pigues postisses.
I no és tot: l'altre dia va estripar, l'animal,
un mocador trobat a dintre d'un missal,
dient que cometíem un crim abominable
mesclant la santetat amb gales del diable.

ESCENA TERCERA

ELMIRA, MARIANNA, DAMIS, CLEANT, DORINA

ELMIRA, *a* CLEANT:

Podeu estar content: us heu estalviat
el discurs que a la porta la sogra ens ha adreçat.
Però ve el meu espòs, i ell no m'ha vist pujar.
Vaig a esperar-lo a dalt. A veure què em dirà!

CLEANT:

L'espero aquí mateix; no em vull endarrerir.
Se'm fa tard, i bon dia només li penso dir.

DAMIS:

Parleu-li de Marianna, i del seu casament.
Sospito que Tartuf s'hi oposa fermament,
ja que obliga el meu pare a anar-lo dilatant,
i bé sabeu que hi tinc un interès molt gran.
Si un tendre foc Valeri i ma germana encén,
jo la germana d'ell estimo tendrament,
i, si calgués...

DORINA: Ja ve.

ESCENA QUARTA

ORGON, CLEANT, DORINA

ORGON: Ah! Bon dia, germà!

CLEANT:

Sortia, i me n'alegro, de veure-us arribar.
No està gaire florit, el camp, darrerament.

ORGON, *a* CLEANT:

Dorina... Cunyat meu, concediu-me un moment.

Permeteu que m'informi: d'ençà que m'he absentat,
hi ha hagut, a casa nostra, alguna novetat?
Ha anat tot bé, els dos dies que he estat fora d'aquí?
Què fa, la meva gent? Tot va bé? Res a dir?

DORINA:

Abans-d'ahir tingué febre la vostra esposa,
i un mal de cap d'aquells que no te'l treu cap cosa.

ORGON:

I Tartuf?

DORINA: Ui, Tartuf! Està com un clavell,
gros, gras, galtavermell, i amb bon color de pell.

ORGON:

El pobre home!

DORINA: A la nit, ella es va marejar,
i no va tastar res a l'hora de sopar,
perquè aquell mal de cap l'anava turmentant.

ORGON:

I Tartuf?

DORINA: Va sopar tot sol al seu davant,
i molt devotament va menjar tall rodó,
mitja cuixa de xai, i un bon tros de capó.

ORGON:

El pobre home!

DORINA: La nit va ser la nit del lloro.
La febre no baixava; ella cridava: «Em moro!»
El dolor li impedia el son poder trobar.
Tota la nit en vetlla, vam haver de passar!

ORGON:

I Tartuf?

DORINA: El va vèncer una son molt plaent,
de la taula a la cambra se n'anà ben rabent,
i al seu llit calentó tot d'una s'ajocà,
on, sense cap neguit, dormí fins l'endemà.

ORGON:

El pobre home!

DORINA: A la fi, la vam fer entrar en raó:
s'avingué a una sagnia, es va sentir millor,
i un gran alleujament de seguida trobà.

ORGON:
I Tartuf?

DORINA: Ell també es va voler animar,
i, per tal d'enfortir-se l'ànima pecadora
i reparar la sang que perdé la senyora,
es va beure esmorzant quatre copes de vi.

ORGON:
El pobre home!

DORINA: Tots dos es troben bé, a la fi,
i me'n vaig a informar la senyora urgentment
del molt que us interessa el seu restabliment.

ESCENA CINQUENA

ORGON, CLEANT

CLEANT: Al vostre nas, germà, s'ha ben rigut de vós,
i, sense cap desig de fer-me l'enfadós,
penso que té raó, us ho dic amb franquesa.
Quin caprici! S'és vista, semblant insensatesa?
I com pot ser que un home tingui avui tant d'encant
com per fer que per ell tot ho aneu oblidant?
Que, un cop l'heu acollit i tret de la misèria...
arribeu al punt de...

ORGON: Ep, cunyat! Quina dèria!
Si no el coneixeu gens, l'home de qui parleu!

CLEANT:
Va bé! Doncs no el conec, si és això el que voleu!
Però en fi, per saber la mena d'home que és...

ORGON:

Germà, si el coneguéssiu, us plauria molt més,
n'estaríeu per sempre satisfet, jo ho puc dir.
És un home que... ah!... un home... un home en fi,
que viu segons els dogmes, en pau, sense egoisme,
i que talment com fems considera el proïsme.
Sí, conversant amb ell, em sento transformat:
a no sentir delit per res m'ha ensinistrat.
De qualsevol afecte m'ha sabut deslliurar,
i veuria morir mare, fills o un germà,
sense que cap neguit em quedés a la ment.

CLEANT:

Són sentiments humans, germà meu, certament!

ORGON:

Ai! Quan ens vam conèixer, hi hauríeu d'haver estat!
Li tindríeu, com jo, una gran amistat!
Cada dia, a l'església, humil, es feia veure,
s'agenollava a prop d'on jo solia seure,
i de tots els fidels l'atenció captava
de tan devotament com el Cel implorava.
Sospirava amb delit, se'l veia transportat;
sovint, besava el terra amb gran humilitat,
i en sortir de l'ofici, ràpid, se m'avançava,
i l'aigua beneïda a la porta em donava.
Pel seu servent, que en tot l'imitava, informat
de la seva indigència i fins del seu estat,
li feia donatius, però ell, modestament,
en volia acceptar una part solament.
En deia: «Això és massa. N'hi ha prou amb la meitat.
Jo no em mereixo gens la vostra caritat.»
I, si a reprendre l'òbol jo em negava a accedir,
als pobres, davant meu, l'anava a repartir.
Que l'acollís a casa, del Cel va ser un dictat,
i, d'ençà d'aquell dia, tot hi és prosperitat.
Ens retreu el que cal; fins per la meva esposa

es pren, en honor meu, un interès que imposa.
M'avisa de la gent que se la mira massa,
i a mostrar-se'n gelós, fins i tot m'ultrapassa.
El seu zel, no us creuríeu a quin punt ha arribat;
la menor bagatella s'imputa com pecat.
L'escandalitza tot. En té prou amb no res.
L'altre dia mateix, s'acusà, ben corprès,
d'haver-se tret un poll del clatell, tot resant,
i d'haver-lo esclafat, enfurit. És un sant!

CLEANT:

Per Déu! Que esteu ben boig, cunyat, em feu pensar.
Amb un discurs semblant, de qui us voleu burlar?
Que potser preteneu, fent ús d'aquest llenguatge...

ORGON:

El vostre discurs fa tuf de llibertinatge,
germà. N'esteu, em penso, força contaminat,
i, tal com cent vegades us ho he ja predicat,
cap cosa de profit no n'heu d'arreglar.

CLEANT:

Vet aquí com s'expressa la gent com vós, germà.
Volen que tothom sigui cec com ells, és a dir,
que aquell que té bon ull ha de ser llibertí,
que si no adora les actituds afectades,
no té fe ni respecte per les coses sagrades.
Aneu! No en tinc cap por, dels discursos que feu.
Sé com parlo, i el Cel, el meu cor, prou que el veu.
Dels vostres gemegaires, no volem ser-ne esclaus:
hi ha molts falsos devots, no menys que falsos braus.
I, tal com no veiem que en els afers d'honor
els valents veritables facin massa rumor,
els devots de debò, els que ens cal escoltar
no són tampoc aquells que massa es fan notar.
Doncs què? No sabreu mai fer la distinció
entre la hipocresia i la devoció?
Voleu tractar les dues amb el mateix llenguatge,

i retre honors iguals a màscara i visatge;
igualar l'artifici amb la sinceritat,
confondre una aparença amb una veritat,
tenir estima al fantasma, tant com a la persona,
i la moneda falsa, considerar-la bona?
La major part dels homes són fets estranyament!
En la natura justa, s'hi troben rarament.
La raó per a ells és massa limitada,
i per molts personatges es veu ultrapassada;
els més nobles afers, sovint els fan malbé
en voler-los forçar molt més del que convé.
Tot això, cunyat meu, us ho dic de passada.

ORGON:

Sí, ben segur que sou doctor d'anomenada;
tot el saber en vós està dipositat;
sou l'únic savi al món, i l'únic il·lustrat,
un oracle, un Cató, un sac de llumeneres,
i al costat vostre, els homes són tots unes someres.

CLEANT:

No ho sóc pas, germà meu, un doctor anomenat,
i el saber dintre meu no està dipositat.
Però, això sí: jo sé –no tinc cap més ciència–
entre vertader i fals copsar la diferència.
I atès que no sé veure ni un sol home que en tot
tingui més gran valor que el perfecte devot,
que cap cosa en el món no es mereix tant el Cel
com el noble fervor d'un veritable zel,
així mateix, no veig cosa més repel·lent
que la falsa virtut i l'encarcament,
que els tristos xarlatans, devots de to pompós,
de qui el beguinatge sacríleg, enganyós,
abusa impunement, i es rifa amb crueltat
d'allò que per als homes és més sant i sagrat;
que aquesta gent que, amb ànima que l'interès sol guia
de la devoció en fan mercaderia,

que volen adquirir crèdit i dignitats
amb picades d'ull falses i amb posats afectats;
que aquests, dic, que veiem, amb ardor poc comuna,
posant-se en boca el Cel, córrer a cercar fortuna,
que pidolen, encesos, sense ni un sol respir,
mentre al mig de la cort prediquen el retir;
que saben fer anar alhora el seu zel i els seus vicis,
que són vindicatus, carregats d'artíficis,
i que, per perdre algú, amaguen, insolents,
amb l'interès del Cel els seus ressentiments;
perillosos, perquè les seves ments irades
empren contra nosaltres armes molt venerades,
i perquè amb passió, que acceptem de bon grat,
voldrien destruir-nos amb un acer sagrat.
De gent d'aquesta mena, se'n veu amb abundor,
però els devots de cor, se'ls coneix molt millor.
Germà, el nostre segle, ens els mostra nombrosos,
que bé ens podran servir d'exemples gloriosos.
Mireu, si no, Aristó, o potser Periandre,
Oront, Alcidamàs, Polídor o Clitandre:
el títol de devots ningú no els qüestiona,
i la virtut que tenen, cap d'ells no la pregona.
En ells, no s'hi veu mai l'orgull insuportable,
i essent devots, són gent molt humana i tractable.
No les censuren mai, les nostres accions:
hi troben massa orgull, en tals correccions;
i, deixant l'altivesa dels mots a d'altres rostres,
sols és amb els seus actes que retreuen els nostres.
L'aparença del mal, en ells crèdit no té,
i l'ànima els incita a jutjar-ho tot bé.
No s'apleguen en càbala, no intriguen, no fan mal,
els mou un sol anhel: saber viure com cal.
Els pecadors no ataquen amb acarnissament;
el seu odi, l'apliquen al pecat solament,
i l'interès del Cel no volen defensar

més del que el Cel mateix podria aconsellar.
Així és la meva gent, així cal actuar;
tal és l'exemple, en fi, que ens caldria imitar.
Certament, el vostre home no és pas d'aquest model;
ho feu amb bona fe, quan lloeu el seu zel,
però un esclat postís crec que us ha enlluernat.

ORGON:

Benvolgut cunyat meu, ho heu dit tot?

CLEANT:

Hè acabat.

ORGON:

Sóc vostre servidor.

CLEANT:

Un mot més, permeteu.

Deixem aquest discurs. A Valeri, sabeu
que de ser gendre vostre paraula vau donar.

ORGON:

Sí.

CLEANT:

D'un enllaç tan dolç la data vau fixar.

ORGON:

És cert.

CLEANT: I per què, doncs, n'ajorneu el moment?

ORGON:

No ho sé.

CLEANT: Potser teniu un altre pensament?

ORGON:

Pot ser.

CLEANT: No complireu la paraula donada?

ORGON:

No ho he pas dit, això.

CLEANT:

Que hi ha res, tal vegada,

que us hagi d'impedir mantenir la promesa?

ORGON:

Depèn.

CLEANT: I per dir un mot, us cal tanta finesa?

Per parlar d'aquest tema Valeri em fa venir.

ORGON:

El Cel sigui lloat!

CLEANT: I què li hauré de dir?

ORGON:

Allò que més us plagui.

CLEANT: Però li he d'explicar
quins projectes teniu. Quins són, doncs?

ORGON: Es farà
allò que vulgui el Cel.

CLEANT: Parlem-ne doncs, Senyor.
La paraula a Valeri, la mantindreu, o no?

ORGON:

Adéu.

CLEANT:

Pel seu amor temo un impediment,
i de tot el que passa l'he de posar al corrent.

ACTE SEGON

ESCENA PRIMERA

ORGON, MARIANNA

ORGON:

Marianna...

MARIANNA: Sí, pare.

ORGON: Acosteu-vos aquí.

Us vull parlar en secret.

MARIANNA: Què mireu?

ORGON, *mirant a un petit recambró*: Miro si no hi ha ningú amagat que ens pogués espiar, que, des del recambró, se'ns podria escoltar. Va bé, no hi ha perill. Filla, de sempre, en vós, hi he sabut reconèixer l'esperit agradós, i, de sempre també, us estimo amb tendresa.

MARIANNA:

Agraeixo l'amor que el meu pare em palesa.

ORGON:

Ben parlat, filla meva; per tal que el mereixeu, sempre heu de tenir cura que en tot m'acontenteu.

MARIANNA:

Sempre ho he procurat, i cap esforç no em costa.

ORGON:

Molt bé. Què me'n dieu, de Tartuf, el meu hoste?

MARIANNA:

Qui, jo?

ORGON: Vós. Penseu bé en com em respondreu.

MARIANNA:

Ai, Senyor! Us en diré tot allò que vulgueu.

ORGON:

Parleu amb molt bon seny! Doncs m'haureu de dir, filla,
que en la seva persona, un alt mèrit hi brilla,
i que el cor, que us commou, més el tindreu commòs
veient que l'he triat per fer-ne el vostre espòs.
Eh?

MARIANNA *recula, sorpresa.*

MARIANNA:

Eh?

ORGON: Què tal?

MARIANNA: . . . Perdó?

ORGON: Què?

MARIANNA: No us dec haver entès.

ORGON:

. Com?

MARIANNA:

Pare, qui voleu que digui, com si res,
que el meu cor, que commou, més el tindré commòs
veient que l'heu triat per fer-ne el meu espòs?

ORGON:

Tartuf.

MARIANNA:

Ni pensaments! La vostra filla ho jura,
pare! Per què em voleu fer dir tal impostura?

ORGON:

Perquè vull que aquest fet sigui realitat,
i m'heu d'estar agraïda, si així ho he disposat.

MARIANNA:

Què? Pare, voleu que...

ORGON:

Pretenc únicament
fer-lo entrar a la família amb aquest casament.
El vostre espòs serà. Ho he decidit així.
i, com que desitgeu...

ESCENA SEGONA

DORINA, ORGON, MARIANNA

ORGON, *descobrint la presència de* DORINA:

Ep! Què hi feu, vós, aquí?

Dorina, tafanera, d'on ve, mosqueta morta,
que escolteu, d'amagat, a darrere la porta?

DORINA:

Dè debò que no sé si el rumor ha partit
d'alguna conjectura o d'algun acudit,
però d'aquest casori la nova m'han donat,
i m'ha semblat que em deien una barbaritat.

ORGON:

Doncs què? La cosa us sembla increïble?

DORINA:

Ai, ves!

Ni que m'ho digueu vós, senyor, no me'n crec res!

ORGON:

Doncs jo sé la manera de fer que ens ho creguem..

DORINA:

Amb rodes de molí ara combregarem!

ORGON:

Només explico allò que es veurà d'aquí a poc.

DORINA:

Romanços!

ORGON: El que dic, Dorina, no és cap joc.

DORINA, a MARIANNA:

No us ho cregueu, això que diu el vostre pare.
Es riu de vós.

ORGON: Jo us dic...

DORINA:

Aneu dient encara!

No ens creiem res de res.

ORGON:

A la fi, esclataré!

DORINA:

Sigui! Doncs us creurem! Pitjor per vós! Va bé!
Així, pot ser, senyor, que vós, tan saberut,
amb la bondat que expressa aquest rostre barbut,
estigueu prou sonat per voler...

ORGON:

Escolteu:

un excés de llicència em sembla que us preneu
a casa, i no m'agrada: em sembla que m'explico.

DORINA:

Parlem sense enfadar-nos, senyor, us ho suplico.
Us burleu de la gent, en tramare aquest complot?
Per a la vostra filla, no hi fa, aquest fals devot.
Té d'altres menesters dels quals s'ha d'ocupar,
i a vós, tal aliança, quin bé us pot reportar?
Amb la vostra riquesa, com pot ser que us convingui
triar un gendre escurat?...

ORGON:

Calleu. Que res no tingui

fa que el reverenciï, justament: manifesta
que la seva misèria és misèria honesta;
que per damunt de molts el fet l'ha d'elevat,
perquè si dels seus béns ell s'ha deixat privar,
ha estat per descurança dels afers terrenals,
i per cura excessiva dels fets celestials.
Però amb el meu suport, els mitjans trobarà
de sortir del mal pas i els béns recuperar.
Allà on ell va néixer, es coneix bé el seu feu,
i és tot un gentilhome, pobre com el veieu.

DORINA:

Sí, això és el que diu, i aquesta vanitat,
senyor, no s'adiu gens amb tanta pietat.
Qui de les vides santes vol l'innocent guiatge
no ha de presumir tant del nom i del llinatge,
i l'humil procedir de la devoció
no pot sofrir l'esclat d'aquesta ambició.
A què ve, tant d'orgull?... Us veig l'ànima ofesa:

parlem de la persona, deixem-ne la noblesa.
Això que aneu a fer, ho trobo un desgavell:
una noia com ella, posseïda per ell!
No hauríeu de traçar-vos uns plans més assenyats
i, d'aquesta unió, preveure els resultats?
La virtut d'una noia corre perill, sabeu?,
quan hom pretén forçar-la a acceptar un himeneu;
l'afany de conduir-s'hi com a honesta persona
depèn del tarannà del marit que hom li dóna,
i aquells de qui la gent sempre assenyala el front,
sovint, de les esposes, solen fer-ne el que són.
Vull dir que és ben difícil, fet i fet, ser fidel
a certs marits, pastats segons un cert model;
i qui dóna a la filla un espòs que ella odia,
respon davant del Cel, quan ella s'esgarria.
Rumieu els perills a què el projecte us lliura.

ORGON:

No! Si encara caldrà que m'ensenyeu a viure!

DORINA:

Tant de bo us avinguéssiu a fer cas del que he dit!

ORGON:

Deixem aquest discurs que no m'ha divertit,
filla. Jo sé el que us cal, i sóc pare amb senderi.
Sé que havia promès casar-vos amb Valeri,
però m'han arribat rumors que és jugador,
i que de llibertí té reputació.

No puc dir que a l'església sovint s'hi deixi veure.

DORINA:

Què preteneu? Que hi corri quan vós hi aneu a seure,
com més d'un que, si hi va, és sols per ser observat?

ORGON:

Noia, el vostre parer, no us l'he pas demanat.
En fi, l'altre, amb el Cel, hi està d'allò més bé,
i això és una riquesa que parangó no té.
Aquest enllaç, dels dos els anhels complirà,

i de dolçor i plaer ben farcit estarà.
Plegats, podreu conviure amb un ardor fidel
com dos infants, com tórtores que volen cap al cel.
A cap debat molest, mai no hi arribareu,
i d'ell, en podreu fer tot allò que vulgueu.

DORINA:

Ella? Un bon banyut, en farà, us ho juro!

ORGON:

Llenguda!

DORINA: En té el posat, us ho ben asseguro,
i amb el seu ascendent, poc ho podrà evitar,
tot i la gran virtut que ella hi pugui posar.

ORGON:

Deixeu ja d'interrompre, i romangueu callada:
allà on no us demanen, no hi fiqueu cullerada.

DORINA:

Si us en parlo, Senyor, és pel vostre interès.

ORGON:

Doncs no tingueu tant zel. Calleu, si no us fa res!

DORINA:

Ai! Si no us estimés!

ORGON:

No vull pas ser estimat.

DORINA:

Doncs jo us vull estimar, per força o de bon grat.

ORGON:

Ah!

DORINA:

Pel vostre honor vetllo, i no ho puc tolerar,
que a la befa dels altres us vulgueu exposar.

ORGON:

No haureu de callar mai?

DORINA:

De debò, fa recança
veure que consentiu a fer tal aliança.

ORGON:

Callaràs, escurçó? Serpent desvergonyit!

DORINA:

Oh! Vós, devot com sou, pel furor posseït!

ORGON:

.. Sí! La sang se m'encén, sentint tals nicieses.

Exigeixo que callis! I prou de bestieses!

DORINA:

Molt bé! Tot i callar, no deixo de pensar...

ORGON:

Pensa tot el que vulguis, però t'has d'aplicar

a no dir ni un mot més, o... Prou!

(*Girant-se cap a la seva filla:*) Amb saviesa,
he sospesat el pro i el contra.

DORINA, *a part:*

Estic encesa

de no poder parlar.

(*Calla, quan ORGON es gira cap a ella.*)

ORGON:

Sense ser un jovencell,

Tartuf té un tarannà...

DORINA, *a part:*

Sí, és fi de musell!

ORGON:

...que, fins si no us desperta gota de simpatia,
té uns dons tan evidents..

DORINA, *a part:*

Tots, tret dels que caldria!

(*ORGON es gira cap a DORINA, i, braços creuats,
l'escolta i se la mira fit a fit.*)

Si em trobés al seu lloc, cap home, certament,
no es casaria amb mi per força impunement,
i li faria veure, just després de la festa,
que una dona té sempre una venjança llesta.

ORGON:

Així, del que jo dic, no se n'ha de fer cas!

DORINA:

De què us queixeu, senyor? Amb vós, no hi parlo pas!

ORGON:

I què és el que fas, doncs?

DORINA:

Em parlo a mi mateixa.

ORGON:

Molt bé. (*A part:*) Et donaré bons arguments de queixa, insolent, quan et vènti un revés amb la mà.

(*Es col·loca en situació de donar-li un bolet, i DORINA, cada cop que ell se la mira, resta palplantada sense pronunciar ni un sol mot.*)

Filla, el que jo disposi, sempre ho heu d'aprovar...

Creïeu-me, us he triat... un home per marit...

(*A DORINA:*)

Què? Ja no et parles, ara?

DORINA:

No. Ja m'ho tinc tot dit.

ORGON:

Digues un mot, només...

DORINA:

Ja he dit el que s'esqueia.

ORGON:

Fas bé. Estic a l'aguait.

DORINA:

Fóra boja, si el deia!

ORGON:

Bé, filla meva, us cal mostrar obediència,
i mirar qui jo us trio amb tota deferència.

DORINA, *fugint:*

Me'n guardaria molt, de prendre aquest marit!

ORGON *vol donar-li un bolet, però DORINA l'esqui-
va.*

ORGON:

Mala pesta de noia! És gros, tot el que ha dit!

Ja no hi sabré conviure sense risc de pecar!

M'ha tret de polleguera, i no puc ni parlar!

M'encén, de la insolència amb què en tòt es fica,
i vaig a prendre l'aire per refer-me una mica.

ESCENA TERCERA

DORINA, MARIANNA

DORINA:

Que heu perdut la paraula, senyora? Que caldrà que jo el vostre paper em posi a interpretar?
Heu sofert que us proposin un projecte insensat sense que ni amb un mot vós l'hàgiu rebutjat!

MARIANNA:

Contra un pare absolut, què puc fer, m'ho vols dir?

DORINA:

Tot, perquè l'amenaça no s'arribi a complir!

MARIANNA:

Què?

DORINA: Dir-li que per altri, un cor no estima pas, i que no és per a ell, que és per a vós, l'enllaç; que, si sou la persona que nou estat prendrà, a vós, no pas a ell, l'espòs ha d'agradar; i que, si al seu Tartuf li troba tant d'encís, que s'hi casi ell, ves!, i cap més compromís.

MARIANNA:

El pare, ho reconec, damunt meu té tant pes que mai no he tingut força per discutir-li res.

DORINA:

Valeri es mou per vós! No haureu d'entrar en raó?
Decidiu-vos, senyora: l'estimeu, sí o no?

MARIANNA:

Ai! I que n'ets, d'injusta, envers el meu amor,
Dorina! Preguntar-m'ho, no et causa cap rubor?
Si més de cent vegades el meu cor ja t'he obert!
El meu ardor per ell, çt penses que no és cert?

DORINA:

Si em parreu amb el cor a la mà, no ho sé, jo,

ni si aquest pretendent, l'estimeu de debò!

MARIANNA:

Em fa molt mal, Dorina, que en puguis dubtar així.

El que sento per ell, no és pas nova d'ahir!

DORINA:

Així, doncs, l'estimeu?

MARIANNA:

Amb ardor! Tendrament!

DORINA:

I, pel que sembla, ell us estima igualment?

MARIANNA:

Ja ho crec!

DORINA: Tots dos teniu la mateixa fallera
d'arribar a estar casats?

MARIANNA:

I sense més espera.

DORINA:

I de l'altra unió, per a vós què es deriva?

MARIANNA:

Que si volen forçar-m'hi, no em trobaran pas viva.

DORINA:

Bé! En aquest recurs, no hi havia pensat.

Només us cal morir, i tot s'haurà arranjat.

És remei excel·lent, no hi ha dubte!... Rebento
d'escoltar ximpleries tan grans com les que us sento!

MARIANNA:

Déu meu! Quin mal humor! Que n'ets, de malcarada!

No t'has de compadir d'una desventurada?

DORINA:

No em compadeixo gens de qui diu bajanades,
i que s'estova així quan li vénen mal dades!

MARIANNA:

Però que vols que faci? Tinc tanta timidesa...

DORINA:

Doncs a tot cor, l'amor li exigeix gran fermesa!

MARIANNA:

En l'amor per Valeri no he estat prou ferma encara?

I a més, no és feina seva, obtenir el sí del pare?

DORINA:

Com! I si el vostre pare és un ruc acabat
que porta el seu Tartuf a la clepsa ficat,
i es desdiu de l'enllaç que havia decidit,
hem d'imputar a Valeri que així es vegi traït?

MARIANNA:

Però un refús altiu, i un menyspreu ben palès
no mostrarien gaire de qui el meu cor és pres?
He de fugir, per ell, bo i l'esclat amb què brilla,
del pudor del meu sexe, del meu deure de filla?
Vols que la meva flama a ulls del món exhibida...

DORINA:

No, no! Jo no vull res. Veig que esteu decidida
a pertànyer a Tartuf, i jo em podria errar
si d'aquesta aliança us volgués preservar.
Per què m'oposaria al que vós desitgeu?
El partit té avantatges en ell mateix, sabeu?
El senyor Tartuf! Oh! Sabeu què se us proposa?
Sí! El Senyor Tartuf, si us mireu bé la cosa,
no és pas un saltimbanqui, no, no, té bona estrella,
i no és cap desventura ser la seva costella.
Tothom, al seu poblet, el respecta i l'honora
perquè és de la noblesa. Té un posat que enamora,
l'orella ben colrada, i una pell de setí.
Viureu més que contenta, amb un marit així!

MARIANNA:

Oh! Déu meu!...

DORINA: Ho veureu tot de color de rosa,
quan d'un home tan bell esdevindreu l'esposa!

MARIANNA

Oh, atura, t'ho prego, aquest cruel discurs,
i contra aquest enllaç busca'm algun recurs!
Em rendixo! Faré tot el que calgui, ara.

DORINA:

No, senyora, una filla ha d'obeir el seu pare,
ni que volgués donar-li un mico per marit!
Si teniu molta sort! A què ve aquest neguit?
Anireu en calessa, allà, a la seva vila,
i els oncles i els cosins se us posaran en fila:
amb ells, molt de plaer tindreu a conversar.
A més, tot el gran món us faran visitar:
a peües arribada, us rebran l'alcaldesa,
i l'esposa del jutge, i la mare abadessa,
que amb cadira plegable us sabran honorar.
Quan vingui el Carnaval, us podeu esperar
un gran ball amb orquestra: tres cornamuses velles,
i potser fins i tot una mona, i titelles.
Si el vostre espòs, però...

MARIANNA: Ai! Em fas consumir!
Aconsella'm, Dorina, i no em tractis així!

DORINA:

Sóc vostra servidora.

MARIANNA: Dorina, t'ho suplico!

DORINA:

Us ho ben mereixeu, que passi el que us explico!

MARIANNA:

Va, t'ho prego!

DORINA: Que no!

MARIANNA: L'amor que ens vam jurar...

DORINA:

No res. Tartuf és vostre, i l'haureu de tastar.

MARIANNA:

Ja saps la confiança que tinc en tu posada...
Fes que...

DORINA: No. A fe meva, sereu tartufitzada.

MARIANNA:

Doncs bé! Si no et commou un destí tan sever,
deixa que a partir d'ara em lliuri al desesper.

El meu cor sabrà treure'n l'ajut imprescindible,
i ja sé, dels meus mals, el remei infal·lible.
(*Intenta marxar.*)

DORINA:

Ep! Va, va, no marxeu! Res més no us vull retreure.
Sí, que me'n compadeixo, de com us heu de veure!

MARIANNA:

Mira, si se m'exposa a aquest cruel martiri,
només hi ha una sortida, Dorina, i és que expïri.

DORINA:

Deixeu de turmentar-vos... Ja anirem trainpejant
per tal... Mireu qui ve! Valeri, el vostre amant.

ESCENA QUARTA

VALERI, MARIANNA, DORINA

VALERI:

Senyora, una notícia m'acaba d'arribar
que jo desconeixia, i és digna d'admirar.

MARIANNA:

Quina és?

VALERI: Que us caseu amb Tartuf.

MARIANNA:

Certament,
el pare té ficat al cap tal pensament.

VALERI:

Senyora, el vostre pare...

MARIANNA:

De mires ha mudat.
Ell mateix la proposta suara m'ha exposat.

VALERI:

Què em dieu? De debò?

MARIANNA:

Sí, seriosament:
s'ha erigit de l'enllaç en defensor fervent.

VALERI:

I vós, com ho preneu? El vostre cor, què espera, senyora?

MARIANNA:

No ho sé pas.

VALERI:

La resposta és sincera!

No ho sabeu pas?

MARIANNA:

No.

VALERI:

No?

MARIANNA:

Vós, què m'aconselleu?

VALERI:

Senyora, us aconsello que aquest espòs prengueu.

MARIANNA: M'ho aconselleu vós?

VALERI:

Sí.

MARIANNA:

De debò?

VALERI:

Certament.

La tria és gloriosa; mereix parar-hi esment.

MARIANNA:

Doncs el vostre consell, l'accepto de bon grat.

VALERI:

No us costarà seguir-lo, segons el que he escoltat.

MARIANNA:

No més del que li costa al vostre cor donar-lo.

VALERI:

Sols ha estat per complaure-us, si he gosat formular-lo.

MARIANNA:

Doncs jo penso seguir-lo per complaure-us també.

DORINA, *retirant-se cap al fons del teatre*:

Com s'acabarà, això? La cosa no va bé.

VALERI:

Així és com estimeu! I era tot un pur frau quan dèieu...

MARIANNA: No en parlem, d'aquest tema, si us plau.

M'heu dit molt francament que em calia acceptar aquell que com a espòs m'han volgut presentar;

i jo, ara, declaro que és el que penso fer
ja que vós m'heu sabut aconsellar tan bé.

VALERI:

No busqueu com a excusa la meva intenció:
vós ja l'havíeu presa, la resolució,
i agafeu un pretext que és tot frivolitat
per mancar a la paraula que m'havíeu donat.

MARIANNA:

És ben cert. Molt ben dit!

VALERI: Ja ho crec! És indubtable:
no heu sentit mai per mi un amor veritable.

MARIANNA:

Allà vós, si penseu així: per vós fareu!

VALERI:

Sí, sí, per mi faré! Ofès com em veieu,
potser em decidiré a fer el mateix camí,
i el meu cor, i la mà, sé a qui els puc oferir.

MARIANNA:

Oh, sí! No en tinc cap dubte! Uns grans ardors encén,
el mèrit...

VALERI: Ui, el mèrit! Deixem-lo, de moment.

En tinc ben poc, de mèrit; vós fe en podeu donar,
i espèro les bondats que una altra em brindarà.
Més d'una ja en conec, que en saber que sóc lliure,
a compensar el que perdo, prou s'hi sabrà desviure.

MARIANNA:

No és gaire, el que perdeu, i d'aquesta ruptura
veig que us consolareu amb gran desimboltura.

VALERI:

Almenys, ho intentaré. Creieu-me: ho dic clar i net:
un cor que ens abandona, l'honor ens compromet;
la tasca d'oblidar-lo molta cura exigeix:
qui no pot arribar-hi, si més no, ho fingeix,
i és una covardia que no es pot perdonar
demostrar amor a algú que ens vol abandonar.

MARIANNA:

Vet aquí un sentiment ben noble i elevat!

VALERI:

Sens dubte, i per tothom cal que sigui aprovat.
Doncs què? Potser voldríeu que per sempre, al meu cor
conservés per a vós del meu foc el tresor,
i que al meu nas veiés que a altres braços passeu
sense oferir-li a una altra un cor que rebutgeu?

MARIANNA:

No, no! Pel que fa a mi, desitjo que us feu cas,
i voldria que ja l'haguéssiu fet, el pas.

VALERI:

Això, voldríeu?

MARIANNA: Sí.

VALERI: Prou, d'insults! Ja està bé!

Senyora, ara mateix us acontentaré.

(Fa una passa per marxar, però retrocedeix.)

MARIANNA:

D'acord!

VALERI, *tornant*:

No ho oblideu, senyora: vós mateixa
sou qui força el meu cor, i altre recurs no em deixa.

MARIANNA:

No.

VALERI:

I en aquest designi que el meu cor vol seguir,
imito el vostre exemple.

MARIANNA: El meu exemple, sí.

VALERI, *sortint*:

Va bé. Tal com voleu, al punt sereu servida.

MARIANNA:

Sí, sí.

VALERI, *tornant de nou*:

Mireu-me bé: és per tota la vida.

MARIANNA:

Tant de bo!

VALERI, *que se'n va i, quan arriba a la porta, es gira de nou:*

Com?

MARIANNA:

Què hi ha?

VALERI:

Que potser algú em cri-
[dava?

MARIANNA:

Jo? No. Que somieu?

VALERI:

No, no, ja me n'anava.

Adéu, Senyora. (*Se'n va lentament.*)

MARIANNA:

Adéu, Senyor.

DORINA:

Quin parell! Crec

que perdeu el senderi, amb tant desassossec,

i si aquesta baralla, l'he deixada durar,

ha estat per veure a on podíeu arribar.

Au, va, Senyor Valeri!

(*L'agafa pel braç per retenir-lo, i ell fa veure que es resis-*
teix.)

VALERI:

Ara què vols, Dorina?

DORINA:

Veniu aquí.

VALERI:

No, no. El despit em domina.

No intentis desviar-me d'allò que ella ha volgut.

DORINA:

Atureu-vos!

VALERI:

No, noia. Ja està tot debatut.

DORINA:

Ah!

MARIANNA, *a part:*

Veient-me, pateix. Sóc jo qui el fa fugir,

i el millor que puc fer és anar-me'n d'aquí.

DORINA, *que deixa VALERI i corre cap a MARIANNA:*

L'altra! I a on correu?

MARIANNA:

Deixa'm!

DORINA: Heu de tornar.

MARIANNA:

Dorina, a retenir-me, t'hi esforces en va.

VALERI, *a part*:

Ho veig clar: per a ella, veure'm és un turment
que val més que li eviti, anant-me'n al moment.

DORINA, *que deixa MARIANNA i corre cap a VALERI*:

Un altre cop? Mal llamp se us emportés, a vós!
Deixeu-vos de romanços! Veniu aquí tots dos!
(*Els fa apropar l'un de l'altra.*)

VALERI, *a DORINA*:

Quina en portes de cap?

MARIANNA, *a DORINA*: Ara, quina en faràs?

DORINA:

Vull reconciliar-vos, i treure-us del mal pas.

(*A VALERI:*)

Sou boig? Embolicar-vos en semblant altercat!

VALERI:

Potser no l'has sentida? En quin to m'ha parlat!

DORINA, *a MARIANNA*:

També deveu ser boja! Quin arravatament!

MARIANNA:

No ho has vist? M'ha tractat molt i molt malament!

DORINA, *a VALERI*:

Sou ximples, l'un i l'altra! Si ella només té cura
de ser vostra, i res més! Dono fe que ho procura!

(*A MARIANNA:*)

Sols us estima a vós, i no té més anhel
que ser el vostre marit. Us en responc, pel Cel!

MARIANNA, *a VALERI*:

Per què, doncs, m'heu donat un tan penós consell?

VALERI:

Per què me'l demanàveu, d'un tema com aquell?

DORINA:

Us falta un búll als dos! Va, doneu-vos la mà!

(A VALERI:)

Vinga, vós.

VALERI, *tot donant-li la mà a DORINA:*

I per què?

DORINA, *a MARIANNA:* La mà! No us feu pregar!

MARIANNA, *donant-li també la mà a DORINA:*

De què serveix, això?

DORINA: Per Déu! No n'aprendreu?

Us estimeu tots dos molt més del que us penseu.

VALERI i MARIANNA queden una estona agafats de la mà, sense mirar-se.

VALERI, *tot girant-se cap a MARIANNA:*

Au, va, no feu les coses com si us costés esforç.

Mirem-nos cara a cara, sense gens d'odi als cors.

MARIANNA dirigeix la mirada cap a VALERI, i fa un petit somriure.

DORINA:

Si us haig de ser sincera, esteu malalts tots dos!

VALERI, *a MARIANNA:*

Què? No he tingut motius, per queixar-me de vós?

Per dir la veritat, no heu estat ben dolenta

de dir-me el que m'heu dit, i tan a la valenta?

MARIANNA:

Í vós, no us heu mostrat ingrati i poc clement?...

DORINA:

Deixem aquest debat per a un altre moment;

l'himeneu tan temut hem de pensar a aturar.

MARIANNA:

Doncs digues, quins recursos ens cal utilitzar?

DORINA:

N'haurem de fer servir molts, i fent bona cara,
per fer front a les dèries del vostre senyor pare.
Pel que fa a vós, val més que doneu l'aparença
d'un dolç consentiment als disbarats que pensa.
Així, en cas d'alarma, us serà més senzill
a l'enllaç donar llargues, per allunyar el perill.
Diuen que l'any empeny, aquell qui passa dia.
Adés pretextareu alguna malaltia
que arribarà de sobte, forçant l'ajornament.
Adés adduireu un presagi dolent:
que heu topat amb un mort, que un mirall heu trencat,
o que en mals averanys de nit heu somiat.
Teniu un avantatge: que no se us pot unir
amb ningú, si us negueu a pronunciar el «sí».
Per reeixir, però, no em sembla pas prudent
que algú pugui trobar-vos xerrant tranquil·lament.

(A VALERI:)

Aneu. Per obtenir el que se us ha promès,
busqueu, sense trigar, l'ajut d' amics de pes.
Nosaltres promourem l'esforç del seu germà,

(A MARIANNA:)

i la vostra madrastra sabrem mobilitzar.

Adéu.

VALERI, a MARIANNA:

Per més esforços que fem sense demora,
les meves esperances rau en vós, senyora.

MARIANNA, a VALERI:

No responc del meu pare, ni del seu poc criteri,
però no em tindrà un altre que no sigui Valeri.

VALERI:

Oh! Que feliç em feu! Mal que pugui gosar...

DORINA:

Ai! Els enamorats no es cansen de xerrar!
Us he dit que marxeu!

VALERI, *que fa una passa i recula:*

És que...

DORIÀ:

Xerra que xerra!

Va, tireu cap allà, i vós, cap a l'esquerra!

ACTE TERCER

ESCENA PRIMERA

DAMIS, DORINA

DAMIS:

Que un mal llamp se m'emporti, i que acabi amb mi,
que a tot arreu em tractin com un ésser roí,
si existeix un respecte o un poder que em detingui!
Faré un gran daltabaix! Que ningú no em retingui!

DORINA:

Modereu, us ho prego, la còlera, per ara:
de moment, ha parlat només el vostre pare.
Hom no arriba a complir tot allò que es proposa,
i és molt llarg el camí, del projecte a la cosa.

DAMIS:

Cal que els plans d'aquell brètol pugui desbaratar,
i que li canti clar un mot que li courà!

DORINA:

Pel que fa a ell i al vostre pare —si no us fa nosa—,
refieu-vos de l'art que té la seva esposa.
En el cor de Tartuf, hi té un gran ascendent.
Ell, a tot el que diu, s'hi mostra complaent,
i que se l'estimés, gens no m'estranyaria.
Tant de bo que fos cert! Molt ens ajudaria...
En fi, en interès vostre, ella l'ha fet cridar;
sobre l'absurd enllaç el pretén sondejar,
saber els seus sentiments, mirar de fer-li entendre
quin molest desgavell se'n podria desprendre,
si a complir el seu disseny ell volgués arribar.
Sembla ser que ara resa; no li he pogut parlar,

però ve de seguida; m'ho ha dit el seu criat.
Sortiu, que jo l'espero, si teniu la bondat.

DAMIS:

I a la seva conversa, que no hi puc assistir?

DORINA:

No. Cal que estiguin sols.

DAMIS:

Si res no penso dir!

DORINA:

Voleu riure? Sé prou el geni que gasteu,
i tot se'n pot anar en orris, si us quedeu.
Sortiu.

DAMIS: No. Jo vull ser-hi, i no m'alteraré.

DORINA:

I que en sou, de pesat! Retireu-vos, que ve!

ESCENA SEGONA

TARTUF, DORINA (*i el criat de Tartuf, entre caixes*)

TARTUF, *dirigint-se al seu criat tan bon punt s'adona de la presència de DORINA:*

...I deseu-me el cilici junt amb la deixuplina,
mentre regracieu el Cel que ens illumina.
Si pregunten per mi, sóc a visitar presos,
per compartir amb ells les almoines. Entesos?

DORINA, *a part:*

Quin posat més postís! Si n'és, de fanfarró!

TARTUF:

Què voleu?

DORINA: Dir-vos...

TARTUF, *traient-se un mocador de la butxaca:*

Oh! Us demano perdó;
el mocador preneu-me, noia, abans de parlar.

DORINA:

Com?

TARTUF:

Cobriu-vos la sina que jo no puc mirar.
Visions semblants fan l'ànima vulnerable,
i sovint hi fan néixer un pensament culpable.

DORINA:

Sí que sou receptiu a la temptació!
Veig que als sentits la carn us hi fa impressió!
Certament, no l'entenc, l'escalfor que us encén,
però jo, quan desitjo, no sóc pas tan ardent,
i fins podria veure-us tot nu de pèl a pèl,
sense que me'n sentís ni temptada, ni en zel.

TARTUF:

Cal que al vostre discurs hi poseu més modèstia,
o marxo ara mateix, si no us és cap molèstia.

DORINA:

No, no, sóc jo qui ara us ha de deixar en pau:
permeteu que només us digui un mot, si us plau.
M'envia la senyora: ara ve, i em fa dir
que una conversa amb vós desitja mantenir.

TARTUF:

Oh, sí! Amb molt de gust!

DORINA, *per a ella mateixa*: Mira com s'ha estovat!

A fe meva, pren cos allò que he sospitat.

TARTUF:

No trigarà pas, oi?

DORINA:

Em sembla que la sento.

Sí, és ella en persona. Si no us fa res, m'absento.

ESCENA TERCERA

ELMIRA, TARTUF

TARTUF:

Que el Cel, per sempre més, amb la seva virtut,
de l'ànima i del cos us guardi la salut,
i us beneeixi els dies: és l'anhel a què aspira
el més humil d'aquells que el seu amor inspira.

ELMIRA:

Us agraeixo molt el pietós desig.
Però seiem, senyor, no ens quedem aquí al mig.

TARTUF, *assegut*:

Del vostre malestar ja esteu recuperada?

ELMIRA, *asseguda*:

Força. La febre s'ha batut en retirada.

TARTUF:

Els meus resos no tenen tot el relleu que cal
per haver merescut ser escoltats allà dalt,
però he pregat al Cel, amb devota insistència,
per tal que us protegís en la convalescència.

ELMIRA:

El vostre zel per mi massa s'ha inquietat.

TARTUF:

La vostra salut m'és un bé massa estimat:
donaria la meva, per tal de veure-us sana.

ELMIRA:

D'això sí que se'n diu caritat cristiana!
Estic en deute amb vós per aquesta bondat.

TARTUF:

D'allò que us mereixeu, no en faig ni la meitat.

ELMIRA:

He volgut que parléssim en secret d'una cosa,
i m'alegro de veure que aquí no ens faran nosa.

TARTUF:

Jo també me n'alegro, i és molt dolç per a mi,
senyora, que puguem estar a soles així.
És una ocasió que al Cel he demanat,
sense que fins avui hagi estat escoltat.

ELMIRA:

Senyor, a parlar amb vós, hi tinc molt d'interès:
vull que m'obriu el cor, sense amagar-me res.

*DAMIS, sense deixar-se veure, entreobre la porta del
recambró on s'havia amagat, per escoltar la conversa.*

TARTUF:

Jo sols vull una gràcia, i és, sense més demora,
poder-vos mostrar l'ànima ben sencera, senyora,
i jurar-vos que si critico amb to agressiu
les visites que aquí rep el vostre atractiu,
no ho faig sota l'efecte de cap odi envers vós,
sinó més aviat per un transport zelós
que m'empeny, m'arrossega...

ELMIRA:

No m'ho prenc malament:

de l'afany de salvar-me neix tal comportament.

TARTUF, *tot estrenyent-li els dits:*

Sí, senyora, és això, i és tal el meu fervor...

ELMIRA:

Ui! No m'estrenyeu tant!

TARTUF:

És per excés d'ardor.

Jo, a fer-vos cap mal, mai no he pogut pensar;
abans preferiria...

(Li posa la mà sobre el genoll.)

ELMIRA:

Què fa la vostra mà?

TARTUF:

Palpo el vostre vestit: la roba és amorosa!

ELMIRA:

Ai, si us plau, atureu-vos, que sóc pessigollosa!

Ella enretira la seva cadira, i TARTUF li torna a aproximar la seva.

TARTUF, *manipulant el cobriespatlles* d'ELMIRA:
Déu meu! Aquestes puntes són una meravella!
Quin treball! No he vist mai una cosa tan bella!
Fan obres, avui dia, que semblen un miracle!

ELMIRA:
Ben cert. Però parlem sense cap més obstacle.
M'avisen que el meu home vol desfer un compromís,
i donar-vos Marianna. M'he de creure l'avís?

TARTUF:
Cinc cèntims me n'ha fet. Si he de dir veritat,
senyora, jo no aspiro a tal felicitat,
i el trobo a un altre lloc, l'atractiu fascinant
que, per ventura meva, sempre he estat somiant.

ELMIRA:
És que vós no estimeu les coses terrenals.

TARTUF:
El meu cor no és de pedra. Callant-ho, fóra un fals.

ELMIRA:
Sé que els vostres sospirs miren tots cap al Cel,
i que res, aquí a baix, no mou el vostre anhel.

TARTUF:
Les belleses eternes ens fan sentir uns amors
que no ofeguen per res els terrenals ardors.
És fàcil que tinguem encisats els sentits
pels objectes perfectes que del Cel són sorgits.
En les vostres congèneres, hi brilla el seu esclat,
però més meravelles en vós ha desplegat:
us ha abocat al rostre un allau de bellesa
que els ulls i els cors sorprèn, de tanta esplendidesa.
I jo no us puc pas veure, perfecta criatura,
sense que admirí en vós l'autor de la natura,
sense que em senti el cor d'ardent amor ferit

pel més bell dels retrats amb què ell s'ha descrit.
Vaig témer, en un principi, que tan secreta flama
del maligne no fos una perversa trama;
fins i tot vaig resoldre defugir el vostre esguard
per tal que la meva ànima pogués posar a resguard.
Però a la fi vaig veure –oh, bellesa adorable!–
que aquesta passió res no té de culpable,
que puc acomodar-la molt bé amb el pudor,
i és per això que em lliuro a expressar el meu amor.
Reconec que és molt gran l'audàcia que em mena
a gosar del meu cor adreçar-vos l'ofrena;
però ho espero tot de la vostra bondat,
i no res, dels esforços d'aquest trist dissortat.
Vós sou el meu repòs, el meu bé, el meu anhel;
de vós depèn que em senti en un infern, o al cel;
i per un decret vostre, senyora, jo he de ser
feliç, si així ho voleu; infeliç, si us convé.

ELMIRA:

La declaració és d'allò més galant,
però també –haig de dir-ho– és ben desconcertant.
Em sembla que us caldria mostrar-vos més prudent,
i amb la raó fer front al vostre sentiment.
Un devot com sou vós, que tothom fa parlar...

TARTUF:

Ah! I per ser devot, potser sóc menys humà?
Un cop s'ha vist en vós tan celeste atractiu,
el cor queda atrapat, i la raó es proscriu.
Ja sé que aquest discurs pot sonar estrany en mi,
però no sóc un àngel, senyora, ho haig de dir,
i si mereix condemna el que us he confessat,
és la vostra bellesa l'esquer del meu pecat.
Quan la vaig descobrir, amb fulgor més que humana,
del meu interior us vaig fer sobirana.
Del vostre esguard diví la inefable dolcesa
va derrotar el meu cor, i en mostrà la flaqueza;

ho va superar tot: resos, plors, penitència,
i em sotmeté els anhels a la vostra influència.
Amb sospirs i mirades mil cops us ho he expressat,
i ara ho faig amb la veu, perquè vull ser escoltat;
perquè, si contempleu amb ànima benigna
les tribulacions del vostre esclau indigne,
si la vostra bondat vol donar-me consol,
i fins al meu no-res es digna a adreçar el vol,
tindrè sempre per vós, oh suau meravella,
una devoció que no tindrà parella.
El vostre honor amb mi cap risc no correrà,
i de mi no ha de témer res que el pugui afectar.
Els galants que a la cort fan embogir les dames
són frívols, sorollosos, i en el seu parlar, infames;
els seus progressos sempre corren a predicar;
quan obtenen favors, els han de divulgar,
i amb la llengua indiscreta, que a xerrar té defici,
deshonoren l'altar on fan el sacrifici.
Però els que són com jo, senten un foc discret,
i amb ells es pot estar ben segur del secret.
La cura amb què servem la nostra anomenada
respon de tot, davant la persona estimada,
i en nosaltres s'hi troba, quan se'ns vol, la dolçor
d'un amor sense escàndol, d'un plaer sense por.

ELMIRA:

Us escolto parlar molt retòricament,
i el vostre cor s'explica de forma contundent.
No temeu, tanmateix, que jo tingui l'humor
d'explicar al meu marit aquest galant ardor,
i que el coneixement d'un foc que així s'expressa
no arribi a destruir l'amistat que us professa?

TARTUF:

Sé que teniu en tot molta benignitat,
i que m'excusareu de la temeritat;
que em sabreu perdonar una humana feblesa,

i uns transports violents que no us volen ofesa;
que considerareu que, si us puc admirar,
és que sóc fet de carn, i cec no puc restar.

ELMIRA:

D'altres potser ho prendrien de forma diferent;
però que sóc discreta, vull que quedi patent.
Del cas, el meu espòs ni un sol mot no en sabrà;
però a canvi, una cosa ara us vull demanar:
que sense tracamanyes, i ben sincerament,
de Valeri i Marianna urgiu el casament;
que de l'injust poder sapigueu desistir
que d'un bé que no és vostre us voldria enriquir,
i...

ESCENA QUARTA

ELMIRA, DAMIS, TARTUF

DAMIS, *sortint del recambró on s'havia amagat*:

No, senyora, no, això s'ha d'esbombar.
Ocult al recambró, he pogut escoltar,
i la bondat del Cel sembla haver-m'hi portat
per confondre l'orgull d'aquest caragirat,
per obrir-me el camí a venjar-me amb justícia
de tanta hipocresia i de tanta impudícia,
per desenganyar el pare, mostrant-li a plena llum
l'ànima d'un bergant que per vós es consum.

ELMIRA:

No, Damis, en tinc prou si més seny vol posar
i es fa mereixedor de fer-se perdonar.
Del que ja li he promès, ara no em feu desdir:
fer un escàndol del cas, creieu-me, no va amb mi;
com a dona, me'n ric, d'aquesta ximpleria,

i mai al meu espòs no la referiria.

DAMIS:

Bones raons doneu a tal comportament,
però jo tinc les meves per actuar altrament.
Evitar-li el mal tràngol em sembla un disbarat,
i l'orgull insolent del falsari beat
massa temps ha vençut la meva justa ira:
són massa, a casa nostra, els desordres que inspira!
Fa massa temps que el pare per ell és governat.
Als amors de Valeri i als meus tant s'ha oposat
que ja és hora de fer que el pare es desenganyi.
Ara, el Cel m'ho permet: voleu que no m'hi afanyi?
He d'estar-li agraït de l'oportunitat;
negligir-la seria una temeritat:
fóra mereixedor que me l'arrabassés
si, tenint-la a la mà, no me n'aprofités.

ELMIRA:

Damis...

DAMIS: No, no, si t'is plau! Només puc creure en mi.
La meva ànima exulta: del moment vull gaudir,
i en va els vostres discursos m'intenten obligar
a abandonar el plaer de poder-me venjar.
Sense cap més demora el fet esbombaré,
i vet aquí que arriba qui em podrà satisfer.

ESCENA CINQUENA

ORGON, DAMIS, TARTUF, ELMIRA

DAMIS:

Arribeu a punt, pare: us volem delectar
amb una novetat que molt us sorprendrà.
Els vostres afalacs, us els paguen molt bé,
i el senyor al vostre tracte reconegut sap ser.
El seu zel envers vós s'acaba de mostrar
i fins a deshonrar-vos no té por d'arribar:
l'acabo de sorprendre fent la confessió
culpable, a la senyora, d'una gran passió.
Ella és de bona pasta, i el seu cor, molt discret,
volia fermament conservar-ne el secret;
però jo no em resigno a acceptar la impudícia:
callant, us ofendria, i em fa massa malícia.

ELMIRA:

Sí, jo sostinc que mai amb fets de tan poc cos
no s'ha de pertorbar d'un marit el repòs,
que d'un cas com aquest l'honor no pot dependre,
i que tenim prou armes per saber-nos defensar.
És així com ho veig, i no hauríeu dit res,
Damis, si damunt vostre jo tingués algun pes.

ESCENA SISENA

ORGÒN, DAMIS, TARTUF

ORGON:

Oh, Cel! M'hauré de creurè tot això que he sentit?

TARTUF:

·Sí, germà: sóc dolent, culpable, pervertit;
sóc un trist pecador tot ple d'iniquitat,
el més gran criminal que el Cel hagi creat.
Cada instant dels meus dies és un toll d'immundícia;
no és sinó un reguitzell de crims i de brutícia,
i ara veig com el Cel, resolt a castigar,
en aquest incident em vol mortificar.
A qualsevol gran crim que se'm pugui retreure,
no tindrè pas l'orgull de voler-m'hi sostreure.
Creieu el que us han dit; enceneu d'ira el rostre;
feu aquest criminal fora de casa vostra.
Per més trista vergonya que en mi hagi recaigut,
és molta més encara la que m'he merescut.

ORGON, *al seu fill*:

Ah, traïdor! Com goses, amb tan baixa vilesa,
de la seva virtut embrutar la puresa?

DAMIS:

Com! D'aquest cor hipòcrita la fingida dolçor
us farà desmentir...

ORGON: Silenci, malfactor!

TARTUF:

No, deixeu-lo parlar; acusant-lo, us erreu,
i el report que us ha fet, val més que us el crègueu.
Per què anar a favor meu, germà, en aquest cas?
Que ho sabeu, fet i fet, de què puc ser capaç?
Us refieu potser del meu exterior,
i, per la meva imatge, creieu que sóc millor?

No, us deixeu guiar només per l'aparença,
i no sóc, ai de mi!, el que la gent es pensa.
Per un home de bé sé que tothom m'ha pres,
però la veritat és que jo no valc res.

(A DAMIS:)

Sí, parleu, estimat: no tinc dret a la vida;
tracteu-me de perdut, d'infame, d'homicida,
aclapareu-me amb noms encara més coents;
no els contradiré pas: hi tinc mereixements,
i vull, agenollat, sofrir-ne la baixesa,
per pagar la vergonya de la meva vilesa.

ORGON, a TARTUF:

Ja n'hi ha prou, germà meu!

(Al seu fill:)

El teu cor no es rendeix,

traïdor?

DAMIS: Tal discurs encara us sedueix?

ORGON:

Calla, perdut!

(A TARTUF:) Germà, aixequen-vos, si us plau!

(Al seu fill:)

Infame!

DAMIS: Pot...

ORGON: Silenci!

DAMIS: No puc més! Que no us cau...

ORGON:

Si goses dir res més, un braç t'he de trencar!

TARTUF:

Germà, en nom de Déu, us heu d'asserenar.

La pena més severa sofriré de bon grat,

si puc estalviar-li de veure's atacat.

ORGON, al seu fill:

Desagraït!

TARTUF: Deixeu-lo. Agenollat, mireu,

per ell demano gràcia...

ORGON: Ai las! De mi us burleu?

(Al seu fill:)

Bergant! Mira si és bo!

DAMIS: Doncs...

ORGON: Prou!

DAMIS: Jo...

ORGON: Prou, he dit!

Sé molt bé quin motiu a ofendre'l t'ha induït:

tots l'odieu, a casa, i ara ja us tinc clissats;

tots units contra ell, dona, fills i criats!

La impudícia us mou a intentar fer de tot

per fer fora de casa un home tan devot.

Però com més esforços feu per foragitar-lo,

més esforços faré per tal de conservar-lo;

a donar-li Marianna ara m'afanyaré,

i així de la família l'orgull rebaixaré.

DAMIS:

A prendre'l per espòs la penseu obligar?

ORGON:

Sí, traïdor. Aquest vespre! Us vull fer enrabiatar.

Us-desafio a tots, i des d'ara proclamo

que cal que m'obeïu, i que aquí jo sóc l'amo.

I tu, cal que et retractis. Ara mateix, felló,

prosterna't als seus peus i demana perdó.

DAMIS:

Qui, jo? Perdó a un truà, a un sac d'hipocresies...

ORGON:

Perdut! T'hi resisteixes, i encara l'injuries?

Un bastó! Un bastó!

(A TARTUF:) No em vulgheu retenir!

(Al seu fill:)

Fora de casa meva! Au, va! Fora d'aquí!

Tornar a posar aquí els peus, no ho gosis ni intentar!

DAMIS:

Molt bé! Me'n vaig, però...

ORGON: De pressa! Vés-te'n ja!

Dels drets de primogènit ara et desposseeixo,
et trec del testament, i a més et maleeixo!

ESCENA SETENA

ORGON, TARTUF

ORGON:

Arribar a ofendre així una santa persona!

TARTUF:

Oh, Cel! Perdona-li tot el dolor que em dóna.

(A ORGON:)

Si poguéssiu saber amb quin disgust, germà,
veig com, a davant vostre, m'intenten bescantar...

ORGON:

Ai!

TARTUF:

Només de pensar en tanta ingratitude,
sofreixo al fons de l'ànima un turment tan agut...
És un horror tan gran... El cor em fa encongir,
i no puc ni parlar-ne. M'estimo més morir.

ORGON, *corrent, fet un mar de llàgrimes, cap a la porta per on ha fet fora el seu fill:*

Mal fill! Em penedeixo d'haver-te estalviat
els bons cops de bastó que t'havies guanyat!
Germà, assereneu-vos; no cal que us irriteu.

TARTUF:

Trenquem d'aquests debats el curs, si ho permeteu.
Veig que en aquesta casa molts neguits faig venir,
i crec que cal, germà, que me'n vagi d'aquí.

ORGON:

Què dieu? Voleu riure?

TARTUF:

M'hi odien, i han pensat

fer que poseu en dubte la meva lleialtat.

ORGON:

No hi fa res! Us penseu que me'ls escoltaré?

TARTUF:

No defalliran pas a intentar-ho: jo ho sé,
i els mateixos reports que ara vós rebutgeu,
potser vindrà el moment que us els escoltareu.

ORGON:

No, això mai, germà.

TARTUF:

Ai, germà! Una dona,
a sorprendre el marit, quan li convé, s'hi abona.

ORGON:

No, no.

TARTUF: Heu de permetre, allunyant-me d'aquí,
que els tregui tot motiu per atacar-me així.

ORGON:

No, germà, us quedareu. He dit. M'hi va la vida!

TARTUF:

Va bé. A mortificar-me, ja hi tinc presa la mida.
Si volguéssiu, però...

ORGON:

Ah!

TARTUF:

Bé, no en parlem més.

Sé què em pertoca fer, si heu volgut que em quedés:
l'honor és delicat, i l'amistat m'incita
a prevenir els rumors i els motius de sospita,
i de la vostra esposa ben lluny em mantindrà...

ORGON:

No! Diguin el que diguin, l'haureu de freqüentar.
Fer enrabiard la gent m'encanta, i no em fa nosa
que us vegin a tota hora parlar amb la meua esposa.
I això encara no és tot: per ser més enfadós,
des d'avui no tindrè cap altre hereu que vós,
i ara mateix me'n vaig, sense dilació,
a fer-vos dels meus béns plena donació.
Un amic bo i lleial, que el meu gendre ha de ser,

me l'estimo molt més que els fills i la muller.
No ho voleu acceptar, això que se us proposa?

TARTUF:

Faci's la voluntat del Cel, en tota cosa!

ORGON:

El pobre home! Tot d'una ho vaig a redactar.
Que el despit i l'enveja els facin rebentar!

ACTE QUART

ESCENA PRIMERA

CLEANT, TARTUF

CLEANT:

Sí, sí, tothom en parla i fe us en puc donar.
L'escàndol aixecat un flac favor us fa,
i us he trobat, senyor, en l'instant adient
per dir-vos el que en penso, ni que sigui breument.
El que em conten, a fons no ho examino pas;
hi passo per damunt, i em poso al pitjor cas.
Suposem doncs que Damis no hagi actuat prou bé,
i que us hagi acusat injustament, potser:
perdonar les ofenses, no és de bon cristià,
i el desig de venjança al cor saber apagar?
Heu de sofrir, per culpa dels fets que m'han descrit,
que de la llar paterna un fill sigui proscrit?
Us ho repetiré, amb gran sinceritat:
de l'incident, tothom n'està escandalitzat
i, si m'heu de fer cas, el seny s'ha d'imposar,
evitant que l'afer arribi massa enllà.
Sacrifiqueu a Déu la còlera, si us plau,
fent que entre pare i fill torni a imperar la pau.

TARTUF:

Ai las! Prou que ho voldria, pel que fa a mi, senyor;
envers el jove Damis no guardo cap rancor:
ja ho he perdonat tot; res no li he de retreure,
i servit pel millor de mi el voldria veure.
Ai! L'interès del Cel, però, no ho veu així:
i, si ell torna a entrar a casa, jo n'hauré de sortir.

Després d'una acció, com cap altra, de trista,
veure'ns junts els faria, a molts, mal a la vista,
Déu sap prou que la gent escàndol en faria,
que de calculador més d'un m'acusaria,
que dirien arreu que, sabent-me culpable,
fingia pel xicot un zel molt poc fiable,
que el meu cor el temia, que el volia mimar,
i fins que el seu silenci comprava, sota mà.

CLEANT:

Poseu unes excuses que són ben rebuscades,
i les vostres raons, senyor, són molt forçades.
De l'interès del Cel, per què us n'heu d'ocupar?
Per castigar el culpable, ens pot necessitar?
Deixeu que tingui cura de la seva defensa;
penseu en el perdó que ens prescriu de l'ofensa,
i no hi barregeu pas opinions humanes,
quan del Cel obeïu les ordres sobiranes.
Doncs què! Els interessos, la por del què diran
d'una bona acció l'esclat impediran?
No, no. Hem de fer sempre el que el Cel ha prescrit,
i no ens carreguem l'ànima amb cap altre neguit.

TARTUF:

Que el meu cor el perdona, us ho he dit ja, senyor,
i obeeixo el mandat d'aquest Cel protector;
però amb l'afront, l'escàndol que m'ha tocat de viure,
el Cel no ordena pas que hi hagi de conviure.

CLEANT:

I us ordena, Senyor, que pareu bé l'orella
a allò que un pur caprici al seu pare aconsella,
i que accepteu els béns que ell us pretén donar,
i als quals el Dret diria que no podeu optar?

TARTUF:

Els que em coneixen bé no tindran la pensada
que m'hagi pogut inoure de forma interessada.
No hi ha cap bé a aquest món que em desperti la gana;

no em deixo enlluernar per l'esclat que n'emana,
i, si arribo a resoldre'm a acceptar del seu pare
el do del patrimoni que pretén fer-me ara,
és per una raó, si us haig de ser sincer:
tinc por que a males mans pugui passar aquest bé;
que, un cop repartit, no vagi a parar a gent
que al món en faci un ús criminal i dolent,
i que no l'utilitzi, tal com jo ho penso fer,
per glorificar el Cel, i per practicar el bé.

CLEANT:

Oh, senyor, no tingueu aquest temor tan va
que en un hereu legítim queixes pot suscitar.
Sofriu, sense voler que us incomodi res,
que ell tingui, dels seus béns, tot el càrrec i el pes,
i penseu que val més que malament els usi,
que no que de privar-l'en, senyor meu, se us acusi.
Només m'admira que sense confusió
hàgiu pogut sofrir la proposició;
perquè, té alguna màxima, la pietat sincera,
que ensenyi a arrabassar els béns de tal manera?
I, si el Cel ha posat un obstacle invencible
que us fa la convivència amb Damis impossible,
no fóra millor que, com a persona honrada,
d'aquesta casa féssiu discreta retirada,
no acceptant que, per vós, contra tota raó,
un pare del seu fill dicti l'expulsió?
Creieu-me, no es palesen les vostres qualitats,
Senyor...

TARTUF: Són, senyor meu, quarts de quatre tocats:
uns deures pietosos em reclamen a dalt,
i m'haureu d'excusar: me n'hi vaig en un salt.

CLEANT, sol:

Ah!

ESCENA SEGONA

ELMIRA, MARIANNA, DORINA, CLEANT

DORINA, *a* CLEANT:

Si us plau, feu costat a la vostra neboda,
senyor! Té un gran dolor, veient venir la boda,
i l'acord que el seu pare al vespre vol tancar,
l'aclapara, pobreta, la fa desesperar!
Ell ve ara. Hem d'unir esforços, i, amb astúcia,
intentem avortar, per força o per argúcia,
el malaurat signi que a tots ens té fregits.

ESCENA TERCERA

ORGON, ELMIRA, MARIANNA, CLEANT, DORINA

ORGON:

Ai! Me n'alegro molt, de veure-us units!

(*A MARIANNA:*)

Porto, en aquest contracte, coses que us faran riure,
i ja sabeu prou bé el que hi he fet escriure.

MARIANNA, *de genolls:*

Pare, en nom del Cel, que el meu dolor coneix,
i per tot el que el cor dels humans entendreix,
feu un ús menys sever del vostre dret patern,
dispensant-me de dir un sí, que serà etern!

No em vulgueu reduir, amb una llei tan dura,
a lamentar-me al Cel del que us dec per natura,
i aquesta vida, ai las!, si vós me l'heu donada,
no la convertiu, pare, en vida infortunada.

Si, contra el dolç anhel que m'havia format,

em prohibiu unir-me amb l'ésser estimat,
salveu-me, si més no –ho imploro, agenollada–,
del turment de pertànyer a una ànima odiada,
i no vulgueu portar-me a un desesper extrem,
exercint damunt meu el vostre dret suprem.

ORGON, *sentint que s'entendreix*:

Amunt, cor meu! Fermesa! Res de debilitat!

MARIANNA:

Que amb ell tingueu tendreses, mai no m'ha molestat.
Feu que amb esclat es mostrin, doneu-li el vostre bé,
i, si això no fos prou, doneu-li el meu també.
El meu cor hi consent, i el meu bé us abandona;
no li feu, però, el do de la meva persona,
i sofriu que a un convent, amb plena austeritat,
acabi els tristos dies que el Cel m'hagi assignat.

ORGON:

Ah! Mira! Sou d'aquelles que es fan religioses
si el pare no n'admet les flames amoroses!
Alceu-vos! Si acceptar-lo us és tan repugnant,
el Cel, al seu costat, podreu anar guanyant.
Gaudiu de l'himeneu que tant us mortifica,
i prou d'inflar-me el cap amb la vostra musica!

DORINA:

Però com!

ORGON: A callar! Sempre ficant-se en tot!

Clar i net us prohibeixo que digueu ni un sol mot!

CLEANT:

Si amb algun consell que us respòngui admeteu...

ORGON:

Germà, els vostres consells són els millors, sabeu?
Són ben argumentats, i se n'ha de fer cas,
però, si no us sap greu, avui no en faré pas.

ELMIRA:

No em puc creure el que veig: resto bocabadada,
i de tanta ceguesa, n'estic més que admirada!

N'heu d'estar, d'aquest home, ben encaterinat,
per no voler-vos creure el que avui ha passat!

ORGON:

Em sap greu, però jo sols em crec l'evident.
Sé que amb el meu mal fill sou sempre complaent:
de desautoritzar-lo, sens dubte, heu tingut por,
quan la mala passada li ha fet al sant baró.
Massa serena estàveu, per poder ser creguda,
i se us hauria vist altrament commoguda.

ELMIRA:

El fet que hom ens confessi un amorós transport,
ha de fer al nostre honor un sotragueig tan fort?
I no s'hi pot respondre, a qui el sotrac provoca,
si no és amb foc als ulls, i amb insults a la boca?
Pel que fa a mi, me'n ric, de tals confessions;
de moure'n un escàndol, no en tinc pretensions.
M'agrada que amb dolcesa ens mostrem assenyades
i no em van les beguines, totes enfurismades,
l'honor de les quals sembla tenir urpes i ullals
per saltar al coll del pobre que els vulgui anar a l'encalç.
Que me'n preservi el Cel, d'una tal saviesa!
Per a mi, la virtut no s'ha de fer l'ofesa,
i crec que d'un refús la discreta fredor
rebutja amb prou fermesa el galantejador.

ORGON:

En fi, conec el cas; no mudo de parer.

ELMIRA:

I a mi em torna a admirar la vostra mala fe.
Però... potser tindríeu menys incredulitat,
si pogués fer-vos veure que us dic la veritat?

ORGON:

Veure-ho?

ELMIRA: Sí.

ORGON: Va!

ELMIRA: Que sí! Si jo pogués trobar

la forma de poder-vos-ho a plena llum mostrar?...

ORGON:

Romanços!

ELMIRA: Ui, quin home! Responeu, si més no!
No pretenc que ens doneu més crèdit. No, senyor.
Però suposem ara que en un lloc adient,
poguéssiu escoltar-lo i veure'l clarament:
què en diríeu, llavors, del vostre sant baró?

ORGON:

En tal cas, jo diria... No diria res, no,
perquè no pot pas ser.

ELMIRA: L'error massa temps dura,
i em penso que us creieu que dic una impostura,
però vull tenir el gust –i el moment és idoni–
que de tot el que he dit pugueu ser testimoni.

ORGON:

D'acord, us prenc el mot. Veurem quina destresa
emprareu, per poder complir aquesta promesa.

ELMIRA, *a* DORINA:

Apa, feu-me'l venir.

DORINA, *a* ELMIRA: Té l'esperit astut,
i sorprendre'l potser resultarà pelut.

ELMIRA:

No. L'ésser estimat ens burla fàcilment,
i l'amor propi incita a enganyar-se igualment.
.Aneu. Feu-lo baixar.

(*A CLEANT i MARIANNA:*)

I vosaltres, marxeu.

ESCENA QUARTA

ELMIRA, ORGON -

ELMIRA:

Acostem la tauleta: crec que, a sota, hi cabreu.

ORGON:

Com?

ELMIRA:

És imprescindible que us amagueu molt bé.

ORGON:

Per què, a sota la taula?

ELMIRA:

Déu meu! Deixeu-me fer!

Seguiu la meva idea. Després; ja opinareu.

Amagueu-vos a sota, us dic: quan hi sereu,
vigileu que no us vegin; i no se us pot sentir.

ORGON:

Em sembla que amb l'afer em podré divertir:
com en sortiu, del cas, serà bonic de veure!

ELMIRA:

No crec que hi trobeu res que se'm pugui retreure.
(*Continua, amb ORGON ja a sota la taula:*)

Això sí: tocaré un tema delicat,

i no vull que us sentiu gens escandalitzat.

Dir coses ben gruixudes m'haurà de ser permès:
només us vull convèncer, tal com us ho he promès.

Amb dolços afalacs —ja que m'hi veig forçada—,
la màscara, a l'hipòcrita, veureu com li és llevada;

excitaré els desigs del seu amor procaç,

i a la temeritat, ja li sabré obrir pas.

I, com que és per a vós que l'intento confondre,

i que el meu cor al seu simularà respondre,

el joc s'aturarà quan vós us rendireu,

i tot anirà just fins al punt que vulgueu.

Us pertoca aturar el seu ardor insensat
quan us sembli que els fets prou lluny hagin anat,
i protegir-me, fent que no em pugui exposar
més del que us faci falta per poder veure-hi clar.
És en interès vostre; vós governeu el cas...
Ve algú. Estigueu alerta, i no traieu el nas.

ESCENA CINQUENA

TARTUF, ELMIRA

TARTUF:

M'han dit que en aquest lloc em volíeu parlar.

ELMIRA:

Sí, perquè tinc secrets que us he de revelar.
Però abans que us els digui, tanqueu aquella porta,
per tal que no ens sorprenguin, senyor, si no us importa.

(TARTUF va a tancar la porta, i torna.)

Un escàndol semblant al que abans hem viscut
no ens convé gens: en tinc la plena certitud.
Mai no s'havia vist sorpresa similar;
enfrontat a vós, Damis m'ha arribat a esglaiar.
I suposo que heu vist que he fet un gran esforç
per desfer els seus designis i calmar els seus transports.
Estava posseïda per tal torbació
que no se m'ha acudit desmentir el delator;
gràcies, però, al Cel, això molt bé ens ha anat,
i ara podem trobar-nos amb més seguretat.
L'estima que se us té la tempesta ha esvaït,
i no pot tenir dubtes de vós, el meu marit.
Per tal de plantar cara a tots els malpensats,
vol que moltes estones puguem passar plegats,
i és per això que puc trobar-me aquí tancada

amb vós, sense cap por de ser-ne criticada,
i és per això també que un cor us puc obrir
que està, del vostre ardor, ben resolt a fruit.

TARTUF:

Se'm fa força difícil comprendre aquest llenguatge,
senyora, i em donàveu, fa poc, una altra imatge.

ELMIRA:

Ah! Si el rebuig d'abans, senyor, us ha dolgut,
per vós, un cor de dona, que poc és coneçut!,
i que poc compreneu el que de debò pensa
quan amb tanta feblesa veieu que ella es defensa!
El nostre pudor sempre defuig en tals moments
que puguem demostrar uns tendres sentiments.
Per més raons que abonin l'amor que ens posseeix,
confessar-lo, una certa vergonya ens produeix.
Primer, ens en defensem, però ho fem amb tal aire
que veure que ens rendim no deu pas costar gaire.
L'honor fa que amb la boca neguem el que sentim,
però el nostre refús promet un goig sublim!
Sens dubte us ho confesso amb molta llibertat,
i el meu pudor potser no queda ben parat:
però, ja que parlem sense embuts, net i clar,
jo, a retenir Damis, m'hi havia d'obstinar?
I m'hauria escoltat –digueu– tan dolçament
tot el que el vostre cor m'anava prometent?
M'hauria pres la cosa com s'ha vist que ho he fet
si el vostre oferiment gens no m'hagués atret?
I si he estat jo mateixa qui us ha volgut forçar
a refusar l'enllaç que es pretén celebrar,
què us ha pogut fer entendre, aquest requeriment,
si no és que tinc per vós un interès patent,
i que el vostre himeneu em faria patir,
fent-me compartir un cor que vull tot per a mi?

TARTUF:

És, sens dubte, senyora, dolçor molt regalada,

sentir aquestes paraules a una boca estimada; .
per tots els meus sentits flueix, com si fos mel,
una suavitat que sols es troba al Cel.

La joia d'agradar-vos és el meu bé suprem,
i el meu cor, a complaure-us, hi troba un goig extrem.

Però ara demano tenir la llibertat
de gosar posar en dubte tanta felicitat.

Puc veure, als vostres mots, un artifici honest
per fer que jo em desdigni d'un enllaç quasi llest,
i, si cal, lliurement amb vós m'he d'explicar:
d'unes frases tan dolces, no me'n puc refiar
si amb els vostres favors, als quals jo tant aspiro,
no volem confirmar tot l'amor que us inspiro,
i no em deixeu a l'ànima un testimoni viu
de les dolces bondats que per a mi teniu.

ELMIRA, *que tus, per advertir el seu marit:*

Com! Voleu avançar amb aquesta fretura
i exhaurir la tendresa de forma prematura?
M'esforço a confessar-vos un tendre sentiment,
i això, a vós, encara no us és suficient,
i a veure-us satisfet, no hi podem arribar
fins que els darrers favors no m'avingui a atorgar?

TARTUF:

Com menys un bé es mereix, menys es gosa esperar-lo,
i els discursos són poc, per tal d'assegurar-lo.
Fàcilment mou sospites, la més alta ventura,
i hom vol gaudir-ne, abans de creure-la segura.
Jo, que crec que em mereixo poc la vostra bondat,
dubto de la fortuna del meu parlar arrauxat,
i res no em podré creure, abans que vós, senyora,
no em convenceu, pagant una tendra penyora.

ELMIRA:

Déu meu! El vostre amor, que tirànic es mostra!
Em torba l'esperit, i fa enrogir el meu rostre!
Quin enfurit poder als cors vol imposar,

i amb quina violència el desig vol calmar!
Què? No em podré guardar de la vostra escomesa?
No pot ni respirar, qui per vós és pretesa?
Us sembla bé, fer gala del rigor que mostreu
per exigir a l'instant allò que demaneu,
i fer un abús flagrant, en ser tan insistent,
de la debilitat que per vós té la gent?

TARTUF:

Si al meu tendre homenatge, però, us avenuï,
per què a demostrar-m'ho, senyora, us resistiu?

ELMIRA:

I com puc avenir-me a fer el que em demaneu,
sense que ofengui el Cel, del qual sempre parleu?

TARTUF:

Si només és el Cel que al meu anhel s'oposa,
aixecar aquest obstacle, per a mi és poca cosa,
i el vostre cor per ell no ha de ser retingut.

ELMIRA:

Però un decret del Cel sempre ha de ser temut!

TARTUF:

Aquest temor ridícul, jo us el puc esvaïr,
senyora, i els escrúpols, sé com fer-los fugir.
El Cel, certament, veta certes efusions,
(*parla com un home mancat de tot escrúpol*)
però amb ell sempre es poden pactar solucions.
Per quan es necessita, existeix la ciència
d'afluïxar el nus que lliga la nostra consciència,
i de rectificar el mal de l'acció
amb el més pur que té la bona intenció.
D'aquests secrets, senyora, us en sabré instruir.
De moment, només cal que us deixeu conduïr.
Satisfieu-me el desig; no estigueu espantada:
de tot responc; la culpa per mi serà endossada.
(*ELMIRA tus més fort.*)
Tossiü força, senyora.

ELMIRA: Sí: us dec semblar nècia.

TARTUF, *oferint una paperina a ELMIRA:*

No voleu mastegar un tros de regalèssia?

ELMIRA:

És fort, el refredat. No us en sentiü ofès,
però la regalèssia, aquí, no hi farà res.

TARTUF:

La cosa és ben molesta.

ELMIRA: Més del que pot semblar.

TARTUF:

En fi, el vostre escrípol és fàcil d'esborrar:
podeu estar segura que es guardarà el secret;
el mal.només radica en el soroll que ha fet,
en l'escàndol que mou, fent que la gent malpensi,
i no es comet pecat quan es peca en silenci.

ELMIRA, *després de tossir novament:*

En fi, ja veig que cal que em resolgui a cedir,
que a donar-vos-ho tot, hauré de consentir,
i que em serà, altrament, ben inútil pretendre
que se us vegi content, deixant de ser el meu gendre.
Sens dubte, m'incomoda arribar tan enllà,
ho faig a contracor, i m'hi he de resignar,
però, ja que amb fermesa se m'hi vol reduir,
ja que no se'm vol creure en el que he pogut dir,
ja que es vol una prova que sigui convincent,
bé cal que m'hi resolgui i acontenti la gent.
Si aquest consentiment fereix la consciència
allà aquell que m'obliga amb tanta violència!
La falta, certament, no se m'ha d'imputar.

TARTUF:

Sóc jo qui l'assumeix, senyora, ho tinc molt clar... .

ELMIRA:

Si us plau, obriu la porta: mireu, al passadís,
que el meu marit no es trobí rondant per aquest pis.

TARTUF:

Que us preocupi tant, senyora, em meravella:
si és un home que es mena pel nas, com un titella!
De les nostres trobades, se n'arriba a vantar,
i a veure sense creure l'he sabut avesar.

ELMIRA:

No hi fa res. Us demano que sortiu un moment,
per comprovar si som sols a l'apartament.

ESCENA SISENA

ORGON, ELMIRA

ORGON, *sortint de sota la taula*:

Vet aquí, ho reconec, un home abominable!
No me'n puc avenir! És inimaginable!

ELMIRA:

Com! Ja voleu sortir? Que us burleu de la gent?
Torneu-vos a amagar! No ha arribat, el moment!
Espereu un xic més: veureu coses segures;
no us heu de refiar de simples conjectures.

ORGON:

No, no! Mai, de l'infern no ha eixit res més dolent!

ELMIRA:

Déu meu! No us ho cregueu tot tan alegrement.
Cal que us convenceu més abans d'intervenir,
i us equivocareu, si voleu córrer així.

ESCENA SETENA

TARTUF, ELMIRA, ORGON

TARTUF, *sense veure* ORGON:

Tot conspira, senyora, per a fer-me content:
he escodrinyat a fons aquest apartament;
no s'hi troba ningú, i el meu cor, encisat...

ORGON:

A poc a poc! L'amor us té molt alterat,
i no us convé, posar-hi aquesta passió!
Vet aquí la jugada que ordia, el sant baró!
El senyor, a ser temptat, ja veiem com s'hi abona:
quan li dono la filla, em vol prendre la dona!
Molt de temps he dubtat que fos cert, tot això,
i esperava que a casa canviessin de to.
Però la cerimònia ha arribat prou enllà:
en tinc prou, i res més ja no em cal comprovar.

ELMIRA, *a* TARTUF:

Ha estat a contracor, si a aquest joc m'he prestat;
si us he tractat així, els fets m'hi han obligat.

TARTUF, *a* ORGON:

Com! Us creureu...?

ORGON: Senyor, prou de soroll, si us plau:
marxeu d'aquesta casa, i deixeu-nos en pau.

TARTUF:

Penso que...

ORGON: Prou discursos: ja no vénen al cas.
Fora de casa meva, i sense afluixar el pas!

TARTUF:

N'haureu de marxar vós, que com l'amo en parleu!
Ara la casa és meva! Que no us en recordeu?
I ara us podré mostrar que recorreu debades,
per buscar-me raons, a tan baixes jugades,

que us trobeu molt en fals, injuriant-me així,
que la vostra impostura sé com la puc punir,
com venjar el Cel ofès, fent que se'n penedeixin,
tots aquells que per veure'm fora d'aquí es deleixin.

ESCENA VUITENA

ELMIRA, ORGON

ELMIRA:

Quin llenguatge és aquest? Què ens volia descriure?

ORGON:

A fe meva, em confon: no tinc motius per riure.

ELMIRA:

Com?

ORGON: Veig la meva falta en les coses que ha dit,
i la donació ara em fa molt neguit.

ELMIRA:

La donació?

ORGON: Sí, és una cosa feta,
però hi ha una altra cosa que molt més m'inquieta.

ELMIRA:

El què?

ORGON: Ja us ho diré. Ara, aclarir em cal
si un cert cofret encara el tinc desat a dalt.

ACTE CINQUÈ

ESCENA PRIMERA

ORGON, CLEANT

CLEANT:

On voleu acudir?

ORGON: Jo què sé!

CLEANT: Tal vegada
fóra bo començar discutint la jugada,
i veient què es pot fer, en el cas que es planteja.

ORGON:

El cofret és la cosa que més em neguiteja;
més que tota la resta em fa desesperar.

CLEANT:

Amaga un gran misteri, aquest cofret, germà?

ORGON:

És un dipòsit d'Arcas, aquell amic proscrit,
que em confià en secret quan era perseguit,
i, abans de fugir, de mi es va refiar.
Es tracta d'uns papers que, segons m'informà,
els béns i fins la vida li poden comprometre.

CLEANT:

Que passin a altres mans, com ho heu pogut permetre?

ORGON:

Va ser, ni més ni menys, un cas de consciència:
de dret al traïdor en vaig fer confidència,
i el seu raonament em va persuadir
que li donés el cofre, que no el guardés amb mi.
Això, en cas d'enquesta, si em calia negar,
era una escapatòria que em podria ajudar,

portant la consciència a la tranquil·litat
de no haver de jurar contra la veritat.

CLEANT:

Us veig molt malament, és la pura evidència,
i la donació i aquesta confiança
són, si se'm pot permetre parlar amb sinceritat,
fets on heu procedit com un eixelebrat.
Amb penyores semblants, bé se us podrà extorquir,
i, veient l'avantatge que ell en podrà obtenir,
volent foragitar-lo, heu caigut al parany,
i havíeu d'intentar guanyar-lo per l'engany.

ORGON:

Ai! Sota una aparença de fervor tan patent,
amagar un cor tan doble, tan pèrfid, tan dolent!
Jo que el vaig acollir quan captava al carrer!...
Prou! No em vull fer mai més amb cap home de bé!
En tindrè, a partir d'ara, un horror implacable,
i amb ells penso tornar-me més dolent que el diable!

CLEANT:

Vaja! Tornem a ser-hi, amb l'acalorament!
No podeu moderar-vos, i, ben serenament,
entrar més en raó, cosa que mai no feu?
Caldrà d'excés a excés que sempre camineu?
Heu vist el vostre error, i ja us heu adonat
que un zel tan ben fingit us havia enganyat.
Però, per esmenar-vos, ho exigeix, la raó,
que hàgiu d'arribar a caure en un error major,
i que vulgueu, el cor pervers d'un delinqüent,
confondre'l amb els cors de tanta bona gent?
Què! Pel fet que un bergant us fes ser la riotça,
de tots, i us enganyés amb austera ganyota,
voleu que en cap indret no hi hagi ningú bo,
i que avui no existeixi cap devot de debò?
Deixeu als llibertins tan neci pensament;
destrieu la virtut real de l'aparent;

a tenir estima a algú no us vulgueu apressar:
per tal d'aconseguir-ho, us heu de moderar.
Guardeu-vos, si pot ser, d'honorar la impostura;
els autèntics devots, jutgeu-los amb més cura;
i, si hi heu de recaure, a ser tan extremista,
feu-ho per una causa més justa i altruista.

ESCENA SEGONA

DAMIS, ORGON, CLEANT

DAMIS:

Què? Pare meu, és cert que un porc us amenaça,
que no es vol recordar que l'heu ajudat massa,
i que amb orgull covard, indigne i odiós,
de les vostres bondats fa armes contra vós?

ORGON:

És cert, fill meu, i en sento dolors sense parelles.

DAMIS:

Deixeu-me fer! Li vull escapçar les orelles!
Contra tanta insolència no podem flaquejar,
i ara intervindré jo: us n'he d'alliberar.
Li cal, per tancar el cas, una bona allisada!

CLEANT:

Mireu, la joventut! I que n'és, d'abrandada!
Modereu, us ho prego, tant d'arravatament.
Vivim en un reialme, i som en un moment
on amb la violència res no arriba a bon port.

ESCENA TERCERA

SENYORA PERNELLE, MARIANNA, ELMIRA,
DORINA, DAMIS, ORGON, CLEANT

SRA. PERNELLE:

Què passa, aquí? M'han fet un terrible report!

ORGON:

Són unes novetats de les quals dono fe,
i els favors, com me'ls paguen, us ho vull fer saber.
Recullo, ple de zel, un pobre miserable,
com un germà el mantinc, sempre amb ell sóc afable,
de dons i de favors, l'arribo a aclaparar,
la filla i tots els béns que tinc li vull donar,
i, mentre faig això, l'infame, escolteu bé,
vol guanyar-se els favors de la meva muller,
i, no content encara de tan covard intent,
m'amença, malgrat el bé que li he anat fent,
i vol, amb l'avantatge —ai, dissort malaurada!—
amb què l'arma la meva bondat forassenyada,
excloure'm dels meus béns, que li vaig transferir,
reduint-me a l'estat d'on el vaig fer sortir.

DORINA:

El pobre home!

SRA. PERNELLE: Fill meu, no ho crec, no ho puc admetre,
que una acció tan negra hagi pogut cometre.

ORGON:

Com?

SRA. PERNELLE:

Els homes de bé sempre són envejats.'

ORGON: .

Què voleu dir amb aquests mots tan inespèrats,
mare?

SRA. PERNELLE:

Que a casa vostra, sé prou bé com s'hi viu,
i que conec molt bé l'odi que li teniu.

ORGON:

Què hi té a veure, aquest odi, amb tot el que heu sentit?

SRA. PERNELLE:

Us ho he dit cent vegades, des que éreu ben petit:
la virtut, perseguida, és un bé que escasseja.
Moren els envejosos, però no mor l'enveja.

ORGON:

Què hi pinta, aquest discurs, en el que heu escoltat?

SRA. PERNELLE:

Cent contalles absurdes us n'han d'haver explicat.

ORGON:

Mare, si ja us he dit que ho he vist jo mateix!

SRA. PERNELLE:

És molta, la malícia que la gent esgrimeix!

ORGON:

Em fareu consumir, mare! Us ho repeteixo:
l'he vist amb els meus ulls, el crim que us refereixo!

SRA. PERNELLE:

Hi ha llengües avesades a fer córrer el verí,
i res, en aquest món, no se'n pot protegir.

ORGON:

Sense sentit parleu, mare, i ho trobo trist!
Ho he vist amb els meus ulls! Sf! Us dic que ho he vist!
Allò que se'n diu vist! Cal que us ho reiteri,
que us ho cridi cent cops? Fareu que em desesperi!

SRA. PERNELLE:

Déu meu! Força sovint enganya, l'aparença,
i les coses que es veuen no són les que un es pensa.

ORGON:

No puc més!

SRA. PERNELLE:

À sospites en fals, hi som proclius,

i el bé es mal interpreta sovint sense motius.

ORGON:

He de veure-ho com a acte de santa caritat,
volar la meva dona...?

SRA. PERNELLE: Tenim necessitat
de motius ben segurs, per acusar la gent;
i havíeu d'esperar-vos, per fer-ho amb fonament.

ORGON:

Ai, redéu! Com havia d'assegurar-me'n més?
Havia d'esperar, mare, que comencés
davant meu...? No sé pas el que em faríeu dir!

SRA. PERNELLE:

En fi, jo li veig l'ànima plena d'un zel diví,
i al fons del cor, em nego a imaginar a cap preu
que hagi intentat les coses que vós ara em conteu.

ORGON:

Si no fóssiu ma mare, no sé pas, certament,
què arribaria a dir, del furor que m'encén!

DORINA:

Justa contrapartida al que abans hem viscut,
senyor: tal com no ens crèieu, ara no sou cregut!

CLEANT:

Perdem un temps vital en bagatel·les pures,
i hauríem d'aplicar-lo a anar prenent mesures.
No ens podem adormir, amb el que ens ve al damunt!

DAMIS:

Què? La seva vilesa podria arribar al punt...?

ELMIRA:

...De dur-nos a judici? Jo no ho crec pas possible:
la seva ingritud ha estat massa visible.

CLEANT:

No us en refieu gens: sabrà trobar recursos ...
per donar contra vostre raó als seus discursos.
Les càbales, sovint, amb raons sense pes
emboliquen la gent en dèdals, com si res.

Us ho he de repetir: armat amb el que té,
no havíeu d'arribar a treure'l al carrer.

ORGON:

Sí, però què puc fer-hi? Davant del seu orgull,
el meu ressentiment... La sang encara em bull!

CLEANT:

Voldria amb tot el cor que entre els dos es pogués
restablir algun lligam, i que la pau tornés.

ELMIRA:

Si hagués sabut que en mà tenia aquestes armes,
no hauria donat peu a moure tals alarmes,
i...

ORGON, *a* DORINA, *en veure entrar el* SENYOR LLEIAL:

Què vol, aquest home? Ai! Aneu a saber!
I per rebre visites no estic pas prou serè!

ESCENA QUARTA

SENYOR LLEIAL, SENYORA PERNELLE, ORGON,
DAMIS, MARIANNA, DORINA, ELMIRA, CLEANT

SR. LLEIAL, *a* DORINA, *al fons del teatre*:

Bona tarda, germana. Tinc gran necessitat
de parlar amb el senyor.

DORINA: Ara es troba ocupat,
i no crec que, per ara, pugui rebre ningú.

SR. LLEIAL:

No tinc pas cap desig de semblar inoportú,
i la nostra conversa gens no li desplaurà,
perquè vinc per un tema que l'ha d'interessar.

DORINA:

El vostre nom?

SR. LLEIAL: Només avinent li heu de fer

que m'envia el senyor Tartuf, per al seu bé.

DORINA, a ORGON:

És un home que arriba, de molt suau manera,
enviat pel senyor Tartuf, i diu que espera
que l'afer que aquí el porta us plagui.

CLEANT, a ORGON: Cal saber
qui és tal personatge, i allò que pot voler.

ORGON:

Per reconciliar-nos potser ha estat enviat.

Quins sentiments li mostro? Li he de fer bon posat?

CLEANT:

No heu de deixar entreveure gens de ressentiment,
i si parla d'acords, escolteu-lo amatent.

SR. LLEIAL:

Salut, senyor. Que el Cel sigui amb vós sempre bo,
i que us afavoreixi, com ho desitjo jo!

ORGON:

Aquesta dolça entrada confirma el que intuïa,
i que hi pot haver acord sembla que presagia.

SR. LLEIAL:

Tota la vostra casa m'ha estat sempre molt cara,
perquè era servidor del vostre senyor pare.

ORGON:

Senyor, estic confós; em voldria excusar
d'ignorar el vostre nom, que no puc recordar.

SR. LLEIAL:

El meu nom és Lleial, a Normandia nat.
Sóc, malgrat se m'envegi, agutzil del Jutjat.
Gràcies a Déu fa quaranta anys que exerceixo
amb honor aquest càrrec, i me n'enorgulleixo;
i vinc aquí, senyor, perquè el deure m'ho dicta,
a exposar-vos els termes d'un recent veredicté...

ORGON:

Què? Us han enviat...

SR. LLEIAL: Cap acalorament!

Només vinc a portar-vos aquest requeriment:
l'ordre d'evacuar, a vós i a tots vosaltres,
aquest lloc, per deixar que l'ocupin uns altres,
i és necessari fer-ho sense dilació.

ORGON:

Jo! Anar-me'n de casa!

SR. LLEIAL: Això mateix, senyor.

Vós ho sabeu molt bé: la casa, actualment,
és del senyor Tartuf incontestablement.
Dels vostres béns des d'ara ell n'és amo i senyor
en virtut d'un contracte del qual sóc portador.
És ben conforme a dret; res no es pot objectar.

DAMIS:

Quina gran impudícia! És digna d'admirar!

SR. LLEIAL:

Senyor, jo no vull pas haver-me-les amb vós,
sinó amb aquest senyor, que és més respectuós.
És un home de bé, que no té la malícia
de resistir-se a allò que mana la justícia.

ORGON:

Però...

SR. LLEIAL:

Sí, senyor, vós, ni per un milió
no voldríeu incórrer en cap rebellió,
i sé que acceptareu com a persona honrada
que jo executi l'ordre que tinc encomanada.

DAMIS:

Podria molt ben ser que a la negra casaca,
senyor agutzil, rebéssiu algun bon cop d'estaca.

SR. LLEIAL:

Feu callar el vostre fill, o feu-lo retirar,
senyor: molt em doldria haver-lo d'inculpar,
perquè us implicaria en el meu atestat.

DORINA:

senyor Lleial, es diu? Deslleial, s'ha mostrat!

SR. LLEIAL:

Amb la gent de bé, em plau de procedir amb tendresa, i, si he acceptat el cas, us ho dic amb franquesa, sols ha estat per complaure-us, i m'heu d'estar agraït que cap altre agutzil el cas no hagi assumit que, no tenint per vós el zel que a mi m'empeny, hauria procedit, ben segur, amb més poc seny.

ORGON:

I hi ha cosa pitjor que anar a ordenar a la gent que deixi casa seva?

SR. LLEIAL: Si podreu anar fent!

Fins demà al dematí no serà executat, senyor, el veredicta que els jutges han dictat. Únicament vindré a passar aquí la nit amb deu homes dels meus, sense moure brogit. Per les formes caldrà, això sí, que em lliureu les claus de casa vostra, abans no us alliteu. Tindré cura de no torbar el vostre repòs, i no toleraré raons, ni de bon tros. Però demà al matí heu d'estar disposat a deixar l'edifici del tot desocupat. Tindreu dels meus l'ajut: tots tenen el braç fort, i per buidar la casa us donaran suport. No se us pot tractar, crec, amb major deferència, i, com que procedeix amb tacte i indulgència, us conjuro, senyor, que em tracteu igualment, i que a complir el meu deure no hi trobi impediment.

ORGON, *en veu baixa*:

Ara, consentiria a donar de bon grat els millors cent llüisos del poc que m'ha quedat perquè a aquest mal nascut li pogués assestar el cop de puny més fort que es pugui imaginar.

CLEANT, *baix, a* ORGON:

Compte, no espatlleu res!

DAMIS, *a part*:

Si en té, d'atreviment!

No em podré contenir! Me'n vaig: és més prudent.

DORINA:

Teniu tan bona esquena, que crec, senyor Lleial,
que uns bons cops de bastó no us farien cap mal.

SR. LLEIAL:

Dir aquests mots infames, noia, no és cosa bona:
també es pot processar, si s'escau, una dona.

CLEANT:

Acabem el debat, senyor meu. Si voleu,
lliureu-nos el paper, i, per favor, marxeu.

SR. LLEIAL:

A reveure. Que el Cel us ompli d'alegria.

ORGON:

Doncs a tu, que et confongui; a tu, i a qui t'envia!

ESCENA CINQUENA

ORGON, CLEANT, MARIANNA, ELMIRA,
SENYORA PERNELLE, DORINA, DAMIS

ORGON:

I bé! Digueu-me, mare, si tenia raó.
Amb el que heu vist, podreu mudar d'opinió?
Del traïdor, les gestes coneixeu a la fi?

SRA. PERNELLE:

Estic esbalaïda, i no sé pas què dir.

DORINA:

Us planyeu i el blasmeu sense cap fonament:
ha confirmat la seva pietat, simplement!
Consuma, en l'amor d'altri, la seva gran virtut;
sap que per les riqueses tothom és corromput,
i per caritat pura us vol arrabassar
tot el que sigui obstacle per poder-vos salvar.

ORGON:

Cal·leu! Sempre teniu l'últim mot a la boca!

CLEANT:

Analitzem el cas: vegem on desemboca.

ELMIRA:

Cal esbombar l'audàcia del molt ingrata, i a l'acte.
El seu procedir treu validesa al contracte;
i hom el veurà tan vil, de tal deslleialtat,
que no podrà obtenir el succés esperat.

ESCENA SISENA

VALERI, ORGON, CLEANT, ELMIRA, MARIANNA,
SENYORA PERNELLE, DAMIS, DORINA

VALERI: .

Em sap molt greu, senyor, però us vinc a afligir,
i és que un perill urgent m'obliga a actuar així:
un amic a qui em lliga una amistat ben tendra,
i que sap l'interès que per vós em vull prendre,
ha violat, per mi, fent un pas delicat,
el secret que és degut als afers de l'Estat,
i m'ha enviat un mot que fa que de seguida
hàgiu de casa vostra d'emprendre la fugida.
Pel bergant que us tenia tant de temps enganyat,
fa menys d'una hora, al Príncep heu estat acusat:
ell li ha fet arribar, per fer el mal ben complet,
d'un criminal d'Estat un important cofret
que, menyspreant el deure –diu– d'un bon ciutadà,
en culpable secret heu volgut conservar.
Desconec els detalls d'allò en què us incriminen,
però una ordre han dictat contra vós, i el comminen
a ell mateix, per tal que es pugui executar,

a ser l'acompanyant de qui us vingui a arrestar.

CLEANT:

Vet aquí com actua, com el vil traïdor
pretén dels vostres béns fer-se posseïdor.

ORGON:

És un home –cal dir-ho– pitjor que un animal.

VALERI:

La mínima demora pot resultar fatal.
Tinc, per dur-vos amb mi, la carrossa esperant,
i us porto mil lluïsos: bona falta us faran.
No podem perdre temps. El cop ha estat terrible,
i parar-lo, només fugint serà possible.
Conec un lloc segur: us hi vull conduir.
Sí, sí, us acompanyo, senyor, vindreu amb mi.

ORGON:

Quedo en deute amb la vostra cura, tan diligent!
D'agrar-vos-la, espero que n'arribi el moment,
i pregó al Cel que vulgui ser-me prou favorable
perquè algun dia us pagui un favor tan notable.
Adéu; tingueu tots cura, vosaltres...

CLEANT:

Va, marxeu.

Farem tot el que calgui, germà meu, ja ho veureu.

ESCENA SETENA

TARTUF, *un OFICIAL DE LA POLICIA, i els mateixos
de l'escena anterior*

TARTUF:

A poc a poc, senyor: no cal que correu tant.
No és gaire lluny, el lloc d'on sereu estadant,
i, per ordre del Príncep, el lloc és la presó.

ORGON:

Per acabar, et guardaves aquest tret, traïdor!
És el cop amb què em vols rematar, assassí,
i la teva perfídia, la corones així!

TARTUF:

Amb els vostres insults, no em podreu irritar:
a suportar-ho tot el Cel em va ensenyar.

CLEANT:

Es mostra moderat, el bergant, certament!

DAMIS:

Com es mofa del Cel, l'infame, l'impudent!

TARTUF:

Tots els vostres transports no em sabrien commoure,
i pensar en el meu deure és l'únic que em fa moure.

MARIANNA:

D'aquest fet, n'obtindreu glòria remarcable:
hi jugueu un paper, a fe meva, honorable!

TARTUF:

El paper és gloriós, i no pot ser altra cosa,
quan enviar-me aquí, el poder ho disposa.

ORGON:

Ingrat, no te'n recordes que amb molta caritat
et vaig alliberar d'un miserable estat?

TARTUF:

Sí, el vostre socors, sempre l'he sabut veure,
però el servei al Príncep és el meu primer deure.
La justa violència d'un deure amb tal grandesa
em fa reprimir al cor tot signe de feblesa,
i sacrificaria, si així se'm demanés,
amics, dona, família, jo mateix, si calgués.

ELMIRA:

Impostor!

DORINA: Sí que en mostra, sí, de traïdoria,
per emparar-se amb tot el que hom reverencia!

CLEANT:

Però si és tan perfecte com vós ho declareu,
aquest zel que us empeny i del qual us vanteu,
d'on ve que hagi esperat, per a fer-se palès,
que a seduir Elmira hàgiu estat sorprès,
i que el meu germà no hàgiu volgut denunciar
fins que pel seu honor us hagués d'expulsar?
Això, sense parlar, perquè em desviaré,
de la donació que us acaba de fer.

Però, si de culpable el volíeu tractar,
per què res vingut d'ell heu volgut acceptar?

TARTUF, a l'OFICIAL:

De tanta xerrameca deslliureu-me, si us plau,
senyor. Compliu les ordres. Tinguem la festa en pau!

L'OFICIAL:

Sí, se'n demora massa, sens dubte, el compliment;
a procedir em convida el vostre parlament:
i, per executar-les, m'heu de seguir, senyor,
fins al nou domicili que tindreu: la presó.

TARTUF:

Qui, jo, senyor?

L'OFICIAL: Sí, vós.

TARTUF: Jo, a la presó! D'on ve?

L'OFICIAL:

No és pas a vós, senyor, que raó en donaré.

(A ORGON:)

D'una tan gran alarma, refeu-vos-en, si us plau,
senyor. Tenim un príncep que és enemic del frau,
un príncep de qui els ulls saben veure-hi molt clar,
que l'art d'un impostor no podria enganyar.

El seu gran cor, dotat d'un fi discerniment,
sempre es mira les coses amb un esguard prudent.
Res mai no el pot sorprendre d'entrada, sense més,
i amb una raó ferma, no cau en cap excés.

A la gent de bé, glòria immortal sap donar;

brilla pel seu gran zel, i no es deixa encegar.
I, tal com als sincers sap mostrar el seu amor,
així mateix, els falsos, els contempla amb horror.
(*Assenyalant* TARTUF:)

Aquest, no estava fet per poder-lo sorprendre:
i de paranys més fins hem vist que es sap defendre.
De seguida ha copsat, amb la seva agudesesa,
dels replecs del seu cor tota la gran vilesa.
Venint-vos a acusar, ell mateix s'ha traït,
i l'equitat suprema com el sol ha lluït.
S'ha revelat al Príncep com un caragirat
de qui, amb un altre nom, ell ja estava informat.
De negres accions té un llarg historial
que, de llibres, podria omplir-ne un gavadal.
El monarca, en un mot, en ell ha detestat
la gran ingratitud i la deslleialtat
envers vós, que se sumen als horrors que us he dit.
I si ha volgut que aquí per mi fos conduït,
ha estat per veure a on n'arriba la impudícia,
i perquè davant vostre resplendís la justícia.
Sí: de tots els papers que el fan propietari,
vol que desposseeixi davant vostre el falsari.
Amb poder sobirà, els vincles vol desfer
del contracte amb què en fèieu l'amo del vostre bé,
i us perdona, a la fi, una secreta ofensa
on us ha fet incórrer d'un amic la defensa.
És així com premia que la vostra persona
lluïtés, fa molt poc temps, pels drets de la Corona.
Mostra com el seu cor sap, quan un menys s'ho pensa,
a una bona acció donar la recompensa;
que amb ell, el mèrit mai no perd res, i preval
perquè del bé es recorda molt millor que del mal.

DORINA:

Que el Cel sigui lloat!

SRA. PERNELLE:

Ara sí que respiro!

ELMIRA:

És un final feliç!

MARIANNA: Qui hauria gosat dir-ho?

ORGON, a TARTUF, *que l'OFICIAL s'enduu*:

Ja ets al sac, traïdor...

CLEANT: Atureu-vos, germà,
i a cap indignitat no us vulgheu rebaixar.
Deixeu que un miserable s'enfronti al seu destí:
els seus remordiments prou l'han de fer patir.
Desitgeu que el seu cor, en tan feliç jornada,
al si de la virtut empengui la tornada,
que abjuri de voler viure amb tanta malícia,
i que pugui del Príncep amansir la justícia.
I aneu ara mateix, a la seva bondat,
de genolls, a agrair-n'hi la magnanimitat.

ORGON:

Molt ben dit. Als seus peus anem, sense temença,
a lloar les bondats que el seu cor ens dispensa,
i, un cop acomplert el deure com convé,
d'un altre deure és just que ens ocupem també,
coronant en Valeri, amb un dolç casament,
la flama d'un amant generós i valent.

FITXA D'ESTRENA

Aquesta traducció va ser estrenada el 28 de juny de l'any 2000 al Versus Teatre, en el marc del Festival d'Estiu de Barcelona Grec-2000, que dirigí Borja Sitjà.

Repartiment

TARTUF	Lluís Soler
ORGON	Jordi Banacolocha
ELMIRA	Àngels Poch
CLEANT	Ramon Vila
DORINA	Marissa Josa
SRA. PERNELLE	Montserrat Salvador
DAMIS	Òscar Muñoz
MARIANNA	Màrcia Cisteró
VALERI	Dani Klamburg
SR. LLEIAL	Carles Arquimbau
OFICIAL	Arnau Marín

Direcció

Oriol Broggi

Escenografia

Xavier Erra i Xavier Saló

Il·luminació

Pep Barcons

Disseny de vestuari

Rui Alves

Regidoria

Marc Serra

Producció executiva

Bet Orfila

Producció

Versus Teatre, Teatre El Passadís,
Departament de Cultura de la Ge-
neralitat de Catalunya i Grec-2000

TAULA

TRADUIR, TRAIR? .	7
BIOBIBLIOGRAFIA.	13
TARTUF O L'IMPOSTOR .	21
ACTE PRIMER	25
ACTE SEGON .	43
ACTE TERCER	65
ACTE QUART .	83
ACTE CINQUÈ .	99
FITXA D'ESTRENA	117

Darrers títols publicats:

47. Carlo Goldoni, *L'hostalera*
48. Friedrich Schiller, *Els bandits*
49. Almeida Garrett, *Fra Luís de Sousa*
50. Henrik Ibsen, *Casa de nines*
51. Arthur Schnitzler, *Anatol.
La megalomania d'Anatol*
52. Bernard Shaw, *L'home i les armes*
53. Oscar Wilde, *La importància
de ser Frank*
54. Oscar Wilde, *Un marit ideal*
55. Karl Valentin, *Teatre de cabaret 1*
56. Heinrich von Kleist, *Pentesilea*
57. Maquiavel, *Clícia*
58. Aristòfanes, *La pau*
59. Bertolt Brecht, *La mare Coratge
i els seus fills*
60. Aristòfanes, *Els ocells*

Una de les quatre peces que Molière, afavorit per Lluís XIV, representa a Versalles el 1664 és *Tartuffe*: una estrena d'escàndol. La comèdia, que va agradar al rei, no va satisfer gens els sectors més conservadors de la cort, especialment els defensors aferrissats de la religió, que hi van veure una crítica del rigorisme jansenista i un escarni de la devoció. L'obra va ser prohibida, però el 1669 se n'autoritza una nova versió en cinc actes i canvis notables. Va ser un èxit.

El protagonista de *Tartuf o l'impostor* es guanya la confiança d'un cap de família babau, Orgon, i se n'aprofita fins a l'extrem que està a punt de convertir-lo en cornut. Descobert, amenaça i coacciona tota la família, ja que legalment pot disposar dels béns i la llibertat d'Orgon, que tant l'afavorí. Tartuf representa la hipocresia i és, potser, la creació més aguda i complexa de la tipologia del dramaturg.

El pensament i l'art de Molière, que parteix d'esquemes dramàtics preexistents, es mostren capaços de definir un nou univers moral. Sota l'aparent comicitat, «*Tartuf*—va escriure Musset—és la tragèdia més terrible que hagi mai sortit d'una ment humana».

ISBN 84-7794-855-0

9 788477 948551